

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Milla Turunen

ETSIVÄ-PROJEKTIN PALVELUIDEN VAIKUTUKSET ERI ELÄMÄNTILAN-
TEISSA OLEVIEN ASUNNOTTOMIEN KOETUN HYVINVOINNIN EDISTYMI-
SEEN

Opinnäytetyö 2013

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

TURUNEN MILLA

Etsivä-projektin palveluiden vaikutukset eri elämäntilanteissa olevien asunnottomien koetun hyvinvoinnin edistymiseen

Opinnäytetyö

66 sivua + 3 liitesivua

Työn ohjaaja

Lehtori Merja Hautalainen

Toimeksiantaja

Haminan Sininauha ry, Etsivä-projekti

Lokakuu 2013

Avainsanat

asunnottomuus, hyvinvointi, asunnottomat

Tässä tutkimuksessa selvitetään Etsivä-projektin tarjoamien palveluiden vaikutuksia eri elämäntilanteissa olevien asunnottomien koetun hyvinvoinnin edistymiseen. Tutkimus toteutui Etsivä-projektia hallinnoivan Haminan Sininauha ry:n tilauksesta. Saadun tiedon tavoitteena on toimia asiakaspalautteena tehdystä työstä ja kehittää Etsivä-projektin toimintaa. Tutkimus toteutettiin laadullisena tapaustutkimuksena. Tutkimukseen osallistui seitsemän Etsivä-projektin entistä asiakasta, joiden syyt asunnottomuuteen olivat keskenään erilaisia. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluilla. Haastattelut toteutuivat kesä- ja heinäkuussa 2013. Kerätty aineisto analysoitiin teemoittelemalla.

Tutkimuksen teoriaosassa tarkastellaan asunnottomuutta käsitteenä ja ilmiönä. Lisäksi siinä käsitellään koettua hyvinvointia ja Etsivä-projektia. Teoreettinen tieto pohjautuu ajankohtaiseen ja luotettavaan lähdekirjallisuuteen.

Tutkimustulosten mukaan Etsivä-projektin tarjoamat palvelut ovat lisänneet asiakkaiden koettua hyvinvointia asiakkuuden aikana ja sen jälkeen. Tulokset osoittavat, että projektin palvelut ovat lyhentäneet haastateltavien asunnottomuutta. Projektin avulla löydetty asunnottomuus edistivät koettua hyvinvointia lisäämällä elämänlaadun mielekkyyden sekä elämän- ja arjenhallinnan tunteita. Myös asiakkaiden taloudellinen tilanne parantui. Tutkimuksessa selvisi, että Etsivä-projektin tarjoamista palveluista koettua hyvinvointia lisäsi yksilöllinen ja kokonaisvaltainen neuvonta sekä tuki ja apu asumiseen liittyvissä asioissa.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Services

TURUNEN, MILLA

The Effects of Etsivä-Project's Services to Promote Subjective Well-being of Homeless in Different Life Situations

Bachelor's Thesis

66 pages + 3 page of appendices

Supervisor

Merja Hautalainen, Senior Lecturer

Commissioned by

Haminan Sininauha ry, Etsivä-project

October 2013

Keywords

homelessness, welfare, homeless

The objective of this study was to provide information about Etsivä-project's impacts on promoting the subjective well-being. There were seven Etsivä-project clients as focus group who had different life situations. The research was accomplished by Haminan Sininauha ry, Etsivä-project. The aim of the gathered information was to function as a customer feedback and to develop the Etsivä-project's activities. The study was carried out by using a qualitative research. The material was collected in June and July 2013. As a method of gathering data was a theme interview.

In a theoretical framework homelessness is examined as a concept and a global phenomenon. In addition theoretical part bases on subjective well-being and Etsivä-project. The theoretical foundation was formed by reliable and current nonfiction literature.

The results of this study demonstrated that Etsivä-project's services have promoted clients' subjective well-being during and after the customership. According to the results, project's services have shortened the duration of homelessness. Homes that were discovered through the project have promoted subjective well-being by increasing the quality of life, coping and everyday life. Also the client's financial situation has improved. The research revealed that subjective well-being has increased by unique and comprehensive services of counseling as well as support and assistance on housing issues.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	OPINNNÄYTETYÖN TARKOITUS	7
3	ASUNNOTTOMUUS	7
	3.1 Käsitteenä	7
	3.2 Asunnottomien määrä	9
4	ASUNTO ON JOKAISEN OIKEUS	10
	4.1 Ihmisoikeuksien julistus	10
	4.2 Lainsäädäntö	10
	4.3 Hallitusohjelmat	11
	4.4 Asunto ensin -periaate	12
5	ERILAISET POLUT ASUNNOTTOMUUTEEN	13
	5.1 Päihde- ja mielenterveysongelmat	14
	5.2 Elämäntilanteen muutos	14
	5.3 Maahanmuuttajatausta	15
	5.4 Puutteelliset tai epäsopivat asuinolosuhteet	16
	5.5 Asuntohäädöt ja luottotietojen menetys	16
6	KOETTU HYVINVOINTI	17
	6.1 Having, loving, being	18
	6.2 Elämänhallinta	19
	6.3 Arjenhallinta	19
	6.4 Toimintakyky	20
7	ETSIVÄ-PROJEKTI	20
	7.1 Tavoitteet ja palvelun sisältö	22
	7.1.1 Asumisen neuvonta	22
	7.1.2 Muita asiakkaan elämäntilannetta edistäviä toimenpiteitä	24

8 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	25
8.1 Tutkimusongelma, tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoite	25
8.2 Tutkimusmenetelmä	26
8.3 Tutkimuskohde ja sen valinta	27
8.4 Haastattelut	29
8.4.1 Toteutus	31
8.4.2 Teemat	33
8.5 Tutkimusaineiston analysointi	35
8.6 Tutkimuksen toteutusaikataulu	37
8.7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	38
9 TUTKIMUSTULOKSET	41
9.1 Asumisolosuhteiden parantuminen	44
9.2 Asunnottomuuden keston lyheneminen	46
9.3 Elämän- ja arjenhallinnan lisääntyminen	48
9.4 Koetun elämänlaadun parantuminen	50
9.5 Taloudellisen tilanteen parantuminen	51
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	52
10.1 Asumisolosuhteiden parantuminen	53
10.2 Asunnottomuuden keston lyheneminen	53
10.3 Elämän- ja arjenhallinnan lisääntyminen	54
10.4 Koetun elämänlaadun parantuminen	55
10.5 Taloudellisen tilanteen parantuminen	55
11 POHDINTA	56
11.1 Oma ammatillinen kasvu	58
11.2 Jatkotutkimusmahdollisuudet	59
LÄHTEET	60
LIITTEET	
Liite 1. Teemahaastattelurunko	

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön taustalla oleva asunnottomuus on ajankohtainen ilmiö Suomessa. Eräs asunnoton, joka jakaa omakohtaisia kokemuksiaan asunnottomuudesta Pyyvaaran ja Timosen teoksessa *Katu – Asunnottomat kertovat* (2012), esittää kysymyksen:

”Tiedätkö miltä tuntuu, kun taivas on kattona talvella tai sänkynä toimii kaverin kahden hengen sohva tai tilapäismajoituksen ohut ”futon”, olohuoneena on tuntemattoman kerrostalon vintti ja ruoka maksetaan sosun 15 euron kupongilla (Pyyvaara & Timonen 2012, 28)?”

Valitettavasti yhä useampi tietää, sillä asunnottomuus on kasvava yhteiskunnallinen ongelma (ks. ETHOS – yleiseurooppalaisen asunnottomuuden muodot). Opinnäytetyöni aloitusvaiheessa Yle uutisoi 11.2.2013 asunnottomien määrän nousseen vuodesta 2011 vuoteen 2013 jopa 3,7 prosentilla. Vuoden 2012 lopulla asunnottomia tilastotiin yhteensä 7 850. (Asunnottomien määrä kasvaa yhä 2013.) Tämä luku on suuri. Kasvavan määrän pienentämiseksi valtakunnallisella tasolla tehdään aktiivisesti työtä asunnottomuuden vähentämiseksi. Tällä hetkellä asunnottomuutta pyritään vähentämään Suomen hallituksen laatiman pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelman PAAVO II:n mukaan (2012–2015). Ohjelman tavoitteena on poistaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2015 mennessä. Ennaltaehkäisevinä toimenpiteinä pyritään vähentämään pitkäaikaisasunnottomuuden riskiä ja ennaltaehkäisemään asunnottomuutta. (Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentäminen 2012–2015.)

Edellisessä kappaleessa mainittujen seikkojen vuoksi asunnottomuuden vastaista työtä toteutetaan myös paikallistasolla. Kotkan ja Haminan alueilla asunnottomuutta vähentää ja ennaltaehkäisee Etsivä-projekti 2011–2013. Projektia hallinnoi Haminan Sini-nauha ry. Opinnäytetyöni sai alkunsa suorittaessani työharjoittelujaksoa yhdistyksen toiminnassa. Harjoitteluni aikana tutustuin Etsivä-projektin toimintaan. Projektin tekemä työ oli mielestäni mielenkiintoista ja asunnottomuus yhteiskunnallisena ongelmana herätti kiinnostuksen tutkia aihetta lisää. Tarjouduin tekemään opinnäytetyöni Etsivä-projektille vuoden 2012 joulukuussa.

Suunnittelimme opinnäytetyön aiheen yhdessä yhdistyksen työntekijöiden kanssa. Tutkimuksen aihe löytyi helposti, sillä projektin tarpeet tutkimuksen aiheen kohdistamisesta projektin asiakkaisiin kohtasi oman kiinnostukseni. Etsivä-projektin oli tärkeää saada asiakaslähtöistä tietoa projektin palveluiden vaikutuksista asiakaspalautteen ja työn kehittämisen vuoksi. Asiakasnäkökulman tarkasteleminen tuntui alusta asti mielenkiintoiselta. Olen monesti pohtinut työharjoitteluni aikana asiakkaiden kokemuksia Etsivä-projektin palveluista, joten niiden tutkiminen tuntui mielekkäältä. Tämän ja edellä mainittujen asioiden vuoksi lähdin suunnittelemaan ja työstämään tätä opinnäytetyötä.

2 OPINNNÄYTETYÖN TARKOITUS

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on selvittää Etsivä-projektin palveluiden vaikutuksia eri elämäntilanteissa olevien asunnottomien koetun hyvinvoinnin edistämiseen. Opinnäytetyö toteutetaan Etsivä-projektia hallinnoivan Haminan Sininauha ry:n tilaamana. Saadun tiedon avulla pyritään selvittämään kuinka Etsivä-projektin asiakkaat kokevat oman hyvinvointinsa lisääntyneen projektin asiakkuuden myötä. Tavoitteena on koota asiakkaiden kokemuksia ja ajatuksia koetusta hyvinvoinnista tuottaen asiakaslähtöistä palautetta sisältävä tutkimus. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat eri elämäntilanteissa olevat Etsivä-projektin asiakkaat, joilla on keskenään erilaiset taustat asunnottomuuteensa. Tutkimusaineisto kerätään teemahaastattelun avulla.

Etsivä-projektin työntekijät hyödyntävät tuotetusta toiminnasta kerättyä asiakaspalautetta palvelun kehittämiseen. Etsivä-projekti hyötyy asiakaspalautteesta erityisen paljon, jos sille myönnetään jatkoaikaa vuoden 2013 jälkeen. Tuolloin kerätyn tiedon avulla työntekijöillä on mahdollisuus kehittää toimintaansa.

3 ASUNNOTTOMUUS

3.1 Käsitteenä

Asunnottomuus ei viittaa ainoastaan taivasalla asuviin henkilöihin, vaan se on laaja käsite. Teltassa, turvakodissa, julkisissa tiloissa, ystävän asunnossa ja huonoissa asumisolosuhteissa – kaikki edellä mainituissa paikoissa asuvat voidaan luokitella asunnottomiksi. (ETHOS – yleiseurooppalaisen asunnottomuuden muodot.) Asunnottomuutta ja sen muotoja voi määritellä monin eri tavoin. Yksi käytetyimmistä malleista

on Euroopan asunnottomuustoimijoiden kattojärjestön FEANTSA:n (*European Federation of organisations working with the people who are homeless*) kehittämä ETHOS-luokittelu (*European Typology of Homelessness and housing exclusion*). (ETHOS – yleiseurooppalaisen asunnottomuuden muodot; ETHOS Typology on Homelessness and Housing Exclusion.)

Asunnottomuutta ja asumiseen liittyvää syrjäytymistä määrittelevän ETHOS-luokittelun mukaan koti jaetaan tilalliseen, sosiaaliseen ja lailliseen osa-alueeseen. Tilallisella osa-alueella tarkoitetaan henkilön ja hänen perheensä oikeutta yleisten laatusuosituksien mukaiseen asuntoon. Sosiaalinen osa-alue mahdollistaa yksityisyyden ja sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen mahdollisuutta, laillinen osa-alue puolestaan kuvaa lailla määriteltyä oikeutta asuntoon. Käytännössä koti määritellään sellaiseksi fyysiseksi tilaksi, jossa yksilöllä on lainmukainen oikeus olla rauhassa yksin tai yhdessä muiden ihmisten kanssa. Kodissaan yksilö on myös oikeutettu tekemään itselleen mieluisia asioita. (ETHOS – yleiseurooppalaisen asunnottomuuden muodot; ETHOS Typology on Homelessness and Housing Exclusion.)

ETHOS-luokittelun mukaan asunnottomiksi luetaan sellaiset henkilöt, joilla edellä mainitut asumisen edellytykset eivät toteudu. Tällöin heidän oikeutensa tilallisiin, sosiaalisiin tai laillisiin asumisen osa-alueisiin ovat joko osittain tai kokonaan puutteelliset. Asuinolosuhteiden perusteella asunnottomat määritellään kodittomiksi (*roofless*), asunnottomiksi (*houseless*), epävarmoissa ja turvattomissa oloissa (*living in insecure housing*) sekä asumiskelvottomissa tiloissa (*living in inadequate housing*) oleskeleviksi. Edellä mainittujen asunnottomuuden muotojen alle mahtuu suuri joukko ihmisiä, jotka asuvat hyvin erilaisissa paikoissa. (ETHOS – yleiseurooppalaisen asunnottomuuden muodot; ETHOS Typology on Homelessness and Housing Exclusion.)

Suomessa asunnottomiksi tulkitaan taivasalla asuvien lisäksi rappukäytävissä, ensisuojoissa tai vastaavissa tilapäisasutuksissa asuvat henkilöt. Myös asunnon puuttumisen vuoksi hoito- ja huoltokodeissa, laitoksissa, asuntoloissa, sairaaloissa sekä majoitusliikkeissä asuvat henkilöt katsotaan olevan asunnottomia. Asunnottomia ovat edellä mainittujen lisäksi vapautuvat vangit, joilla ei ole asuntoa tiedossa, ja asunnon puuttumisen vuoksi sukulaisten sekä tuttavien luona tilapäisesti asuvat henkilöt. Myös henkilöt, jotka asuvat tilapäismajoituksessa asunnon puuttumisen vuoksi parisuhteen päätyttyä tai perheen hajottua, luetaan asunnottomiksi. (Lehtonen & Salonen 2008, 23;

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpano 2011, 34.)

Suomessa asunnottomuuden määritelmä ja asunnottomien luokittelu ovat melko yhteneväiset ETHOS-luokittelun kanssa (Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpano 2011, 34). Pieniä eroja kuitenkin on. ETHOS-luokittelussa häätöuhan alla ja väkivallan uhan alla elävät määritellään asunnottomiksi, mutta Suomessa heidän ei katsota olevan asunnottomia. Myöskään osaa tuetun asumisen piirissä eläviä ei lueta Suomessa asunnottomiksi, sillä heidän katsotaan löytäneen pysyvän ratkaisun asunnottomuuteensa. (Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpano 2011, 34.)

3.2 Asunnottomien määrä

Asunnottomuus on koko Euroopan laajuisesti keskeinen ja moniulotteinen ongelma (ETHOS – yleiseurooppalaisen asunnottomuuden muodot). Yhteiskunnallisena ilmiönä asunnottomuus ei ole uusi eikä se ole yrityksistä huolimatta kadonnut. Onkin todennäköistä, että asunnottomuutta tulee aina olemaan jossakin määrin. (Lehtonen & Salonen 2008, 19.)

Asunnottomuus on toisinaan kasvussa ja toisinaan vähenemässä (Lehtonen & Salonen 2008, 19). Tällä hetkellä asunnottomien määrä Suomessa on kasvussa. Asunnottomuuden nousu ilmenee Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) vuotuisista tilastoista. ARA julkaisi asunnottomuustilanteesta viimeisimmän selvityksen helmikuussa 2013 kunnille tehtyjen asuntomarkkinakyselyjen perusteella. Tilastojen mukaan vuosien 2011–2012 aikana asunnottomuus lisääntyi 3,7 %. Suomessa oli vuoden 2012 lopulla yhteensä 7850 yksinäistä asunnotonta. Tästä määrästä 2630 on pitkäaikaisasunnotonta. (Joka neljäs asunnoton on alle 25-vuotias 2013.) Suomenlaajuisesti asunnottomuustilanne on vakavin Helsingin seudulla, jonne sijoittuu yli puolet (4100 henkilöä) asunnottomien kokonaismäärästä. (Asunnottomat 15.11.2012.)

4 ASUNTO ON JOKAISEN OIKEUS

4.1 Ihmisoikeuksien julistus

Asuminen ja siihen liittyvät oikeudet on määritelty monissa kansallisissa sopimuksissa. Myös Yhdistyneiden kansakuntien (YK) tasolla on otettu siihen kantaa. YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistuksen (10. joulukuuta 1948) mukaan asuminen luetaan ihmisen perusoikeudeksi. Julistus on saanut kansainvälisen hyväksynnän, joten se sitoo valtioita noudattamaan sitä. (Right to the Housing in Europe – Need for a Comprehensive Strategy 2006, 4, 6, 36.)

YK:n ihmisoikeuksien julistuksen 22. artiklan mukaan jokaisella on oikeus sosiaaliturvaan. Yhteiskuntien takaama sosiaaliturva sisältää oikeudet taloudellisiin, sosiaalisiin ja sivistyksellisiin oikeuksiin (*TSS-oikeudet*), joiden tarkoitus on turvata ihmisten hyvinvointi ja tarpeiden tyydytys. (Oikeus sosiaaliturvaan.) TSS-oikeudet takaavat ihmisten oikeudet muun muassa asumiseen, terveystalouteen ja opetukseen (Suomen painopisteet). Sosiaaliturvan lisäksi asumisen turvaa ihmisoikeuksien julistuksen 25. artiklan 1. kohta, jonka mukaan kaikilla kansalaisilla on oikeus riittävään elintason. Riittävän elintason tulee turvata ihmisille ja heidän perheenjäsenilleen asunto, terveys, hyvinvointi, ravinto, vaatetus, lääkintähuolto sekä välttämätön yhteiskunnallinen huolto. (Oikeus riittävään elintason.)

4.2 Lainsäädäntö

Asuminen pyritään turvaamaan ihmisoikeuksien julistuksen ja perusoikeuksien lisäksi Suomen lainsäädännössä (Right to the Housing in Europe – Need for a Comprehensive Strategy 2006, 36). Suomen perustuslain (SPL) 19. § mukaan kaikilla ihmisillä on oikeus tukeen asumisen järjestämisessä:

”Julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä” (SPL 19. §).

Vaikka asunto luetaan ihmisen perusoikeudeksi, konkreettisia velvoitteita asumisen järjestämiseen ei ole lakiin määritelty. Säännös ei takaa subjektista oikeutta asuntoon. (Right to the Housing in Europe – Need for a Comprehensive Strategy 2006, 36.) Laki velvoittaa kuntia järjestämään asukkailleen tarvittavia sosiaali- ja terveystaloutta

määrärahasidonnaisesti (SPL 19. §). Suuri osa asunnottomista tarvitsee jonkinlaista tukea ja apua asunnon hankinnassa (Lehtonen & Salonen 2008, 3). Vuonna 1984 säädetty sosiaalihuoltolaki (SHL) pyrkii auttamaan kaikkia asumisessa apua tarvitsevia ihmisiä. SHL:n 22. ja 23. § mukaan kuntien sosiaalipalvelujen tulee järjestää asumispalveluja, eli tuki- ja palveluasumista henkilöille, jotka tarvitsevat syystä tai toisesta apua ja tukea asunnon tai asumisensa järjestämisessä. Sosiaalipalveluja järjestetään siinä laajuudessa kuin on tarpeisiin vastaamaan säädetty (SHL 13. §). Sosiaalihuoltoa on toteutettava sellaisin toimintatavoin, jotka mahdollistavat itsenäisen asumisen ja rahalliset resurssit selvitä päivittäisistä toiminnoista itsenäisesti (SHL 39. §).

4.3 Hallitusohjelmat

Asunnottomuutta pyritään vähentämään valtion tasolla aktiivisesti. Sosiaali- ja terveysministeriön tavoitteena on ylläpitää ja edistää ihmisten hyvinvointia, johon asuminen vaikuttaa oleellisesti. Asuminen pyritään turvaamaan. (Asumisen turvaaminen 2012.) Ympäristöministeriön Internet-sivujen mukaan:

”Hallituksen asuntopolitiikan tavoitteena on turvata sosiaalisesti ja alueellisesti tasapainoiset vakaat asuntomarkkinat, poistaa pitkäaikaisasunnottomuus sekä kehittää asumisen laatua” (Ympäristöministeriö 2012).

Asunnottomuutta on viime vuosina pyritty vähentämään puuttamalla pitkäaikaisasunnottomuuteen. Pitkäaikaisasunnoton on henkilö, jonka asunnottomuus on pitkittynyt tai uhkaa pitkittyä sosiaalisten tai terveydellisten syiden vuoksi. Asunnoton luetaan pitkäaikaisasunnottomaksi, jos asunnottomuus on kestänyt yli vuoden tai jos sitä on esiintynyt useasti kolmen vuoden aikana. (Helsingin kaupunki, sosiaalivirasto, 2.) Asunnottomuutta on pyritty poistamaan pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelmien avulla, joista viimeisin päättyi vuonna 2011. Sen tavoitteena oli puolittaa pitkäaikaisasunnottomien määrä. Tavoite täyttyi määrällisesti ja tämänhetkisen vähentämishojelman tavoite on entistä suurempi. (Hallitus haluaa poistaa pitkäaikaisasunnottomuuden kokonaan 2011.) Suomen hallituksen 15.12.2011 hyväksymän valtakunnallisen pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelman PAAVO II (2012–2015) tavoitteena on poistaa pitkäaikaisasunnottomuus kokonaan vuoteen 2015 mennessä. Tavoitteena on myös vähentää pitkäaikaisasunnottomuuden riskiä ja ennaltaehkäistä

asunnottomuutta tehostamalla erinäisiä toimenpiteitä. (Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentäminen 2012–2015; Helsingin kaupunki, sosiaalivirasto, 2.)

Hallitusohjelmaan pohjautuen pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen on myös yksi kansallisen sosiaali- ja terveysalan kehittämissuunnitelman (Kaste) 2012–2015 tavoitteista (Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentäminen 2012–2015; Asumisen turvaaminen 2012). Asumista turvaa Kaste-ohjelman lisäksi Valtioneuvoston asuntopoliittinen toimenpideohjelma 2012–2015, jonka tavoitteena on turvata tasapainoiset asuntomarkkinat niin sosiaalisesti kuin alueellisesti. Se pyrkii kiinnittämään huomiota myös asumisen laatuun ja turvata erityisryhmien asumistarpeita. (Asumisen turvaaminen 2012.)

4.4 Asunto ensin -periaate

Tässä luvussa nostan esiin asunto ensin -periaatteen, sillä se Etsivä-projektin ajatusmalli ja työskentely pohjautuu siihen (ks. Järvenpää, Korpela & Nakari 2013). Lisäksi asunto ensin -periaatteen mukainen asuminen on pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisen suunnitelman PAAVO II:n (2012–2015) lähtökohtana (Helsingin kaupunki, sosiaalivirasto, 2). Asunto ensin -periaate asettaa asumisen ihmisen välttämättömien tarpeiden keskiöön. Sen mukaan asunto on ensisijainen tärkeä ja perusedellytys kuntoutumisen käynnistymiselle ja onnistumiselle. Lähtökohtaisesti asumisen vakiintuminen luo vahvan pohjan kuntoutumiselle. Asunto ensin -periaate ennaltaehkäisee monissa tapauksissa portaittaisen asuttamisjärjestelmän aiheuttamaa negatiivista kierrettä. Edellä mainitussa kierteessä asunnoton etenee ikään kuin askel askeleelta pitkiä kuntoutumisen portaita kohti omaa asuntoa tehden useita takapakkeja ja päätyen alas uudestaan ja uudestaan. (Asunto ensin -periaate.)

Asunto ensin -ajattelumallissa on viisi keskeistä ydinperiaatetta: yhteiskuntaan integroituminen, kuntoutuminen ja voimaantuminen, valinnanvapauden filosofia sekä asumisen ja palveluiden eriyttäminen. Yhteiskuntaan integroitumisen mukaan asumisen järjestäminen on ensimmäinen askel asunnottoman palauttamisessa yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi. Tämä periaate on oleellinen, sillä asunto ensin -periaatteen mukaan asunnottomuus on syrjäytymisen äärimmäisin muoto joka tulee estää. (Yhteiskuntaan integroituminen.) Kuntoutumisen ja voimaantumisen periaatteen tavoitteena on edistää asunnottoman elämänlaatua ja kuntoutumista (Kuntoutuminen ja voimaantuminen). Valinnan vapauden periaatteen mukaan asunnon etsijällä on vaikutusvalta asunnon sijainnin, asumismuodon ja muihin asuntoon liittyvien asioiden va-

linnassa. Lisäksi sopivaan ja valittuun asuntoon tulisi pystyä muuttamaan mahdollisimman nopeasti. (Valinnanvapauden filosofia.) Asumisen ja palveluiden eriyttämisen periaatteen mukaan asukkaan ei tarvitse asunnon saannin edellytyksenä osoittaa asumisvalmiuksia (Asumisen ja palveluiden eriyttäminen).

5 ERILAISET POLUT ASUNNOTTOMUUTEEN

Asunnottomuus yhdistetään usein tiettyihin erityisryhmiin. Keski-ikä ylittänyt, epäsiisti ja pullo kourassaan kulkeva mies lienee yleisin mielikuva asunnottomasta. Todellisuudessa asunnottomuus koskettaa kuitenkin huomattavasti useampia kohderyhmiä. Asunnottomat ovat monimuotoinen ryhmä erilaisia ihmisiä eri elämäntilanteissa. Monenlaiset ihmiset, kuten itsenäistyvät nuoret, päihde- ja mielenterveysongelmaiset ja vapautuvat vangit, kärsivät nykyään asunnottomuudesta. (Lehtonen & Salonen 2008, 14, 19–20.)

Asumisen ongelmien taustalla on yleensä suuri kirjo ongelmia (Nuorteva 2008, 36). Hyvin harva ihmisistä syntyy asunnottomaksi, ja periaatteessa kuka tahansa voi jossakin vaiheessa elämää joutua asunnottomaksi (Lehtonen & Salonen 2008, 38–39; Linna 2013, 12). Tavanomainen elämänpolku lapsuuden kodista itsenäiseen asumiseen ei välttämättä ole yksinkertainen. Ihminen voi erilaisten syiden vuoksi ikään kuin suistua elämänpolultaan ja joutua asunnottomaksi. Asunnottomuusriski piilee erityisesti siirtymävaiheissa ja niihin liittyvissä epäsuotuisissa käännteissä. Tällaisia siirtymävaiheita ovat esimerkiksi koulutukseen ja työelämään siirtyminen. Elämänpolulla on myös tiettyjä riskitekijöitä, joiden on havaittu vaikuttavan asunnottomuuteen. Tällaisia riskitekijöitä ovat päihde- ja mielenterveysongelmat, perheen sisäiset ongelmat, koulun keskeyttäminen sekä eri instituutioissa eläminen (*esimerkiksi lastenkodissa tai vankilassa*). (Lehtonen & Salonen 2008, 10, 30–31, 103–104.)

Etsivä-projektin asiakkaiden, kuten asunnottomien yleensä, kirjo on hyvin monimuotoinen (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013; Linna 2013, 12). Asiakkaiden asunnottomuuden taustalla ilmenee samoja ongelmia kuin yhteiskunnallisella tasolla (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013). Yhteiskunnallisella tasolla asunnottomuuden taustalla on usein esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmia, suuria elämäntilanteiden muutoksia (*kuten nuorten itsenäistyminen ja vankilasta vapautuminen*) ja maahanmuutto. (Lehtonen & Salonen 2008, 16, 31–32, 33–34.)

Seuraavissa alaluvuissa rajaon asunnottomuuteen vaikuttavat tekijät opinnäytetyöni tutkimushaastatteluihin osallistuneiden haastateltavien taustoja tarkastellen. Haastatteluihin osallistui seitsemän entistä Etsivä-projektin asiakasta, joilla on keskenään yksilölliset taustat ja elämäntilanteet. Haastateltavien asunnottomuuden taustalla vaikutti päihde- ja mielenterveysongelmat, elämäntilanteiden muutokset, maahanmuuttajatausta, huonot ja epäsopivat asumisolosuhteet sekä menetetyt luottotiedot ja asuntohäätö. Edellä mainitut asiat ovat varsin tavanomaisia Etsivä-projektin asiakkaiden asunnottomuuden taustalla. (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013.)

5.1 Päihde- ja mielenterveysongelmat

Päihde- ja mielenterveysongelmaiset kuuluvat asunnottomuuden riskiryhmään (Manninen & Tuori 2005, 10; Linna 2013, 12). Päihdeongelma ei aina ole yksittäinen ongelma vaan päihteiden liikkakäyttöä esiintyy kaikissa erityisryhmissä. Myös mielenterveyden häiriöitä voi päihdeongelmien tapaan esiintyä erilaisilla ihmisillä. Erilaisia mielenterveyden häiriöitä ovat esimerkiksi masennus, ahdistus ja erilaiset psykoosisairaudet. (Linna 2013, 12; Lehtonen & Salonen 2008, 31, 35; Koski 2013, 9.)

Hoitamattomana päihde- ja mielenterveysongelmat vaikeuttavat asumista monin tavoin. Ne liittyvät muun muassa vuokranmaksun laiminlyöntiin, häiriökäyttäytymiseen ja arjen askareiden hoitamattomuuteen. (Lehtonen & Salonen 2008, 31–35.) Sekä päihde- että mielenterveysongelmat ovat usein yhteydessä myös asuntohäätöihin, jotka tulevat erinäisten asumiseen liittyvien ongelmien seurauksena. Häädön jälkeen uuden asunnon löytäminen voi olla haasteellista ja asunnottomuus saattaa pitkittyä. Asunnottomuuden pitkittyessä päihteiden liikkakäytön ja mielenterveysongelmien riski suurenee. Voidaan todeta, että päihdeongelmat ja psyykkisen häiriöt voivat johtaa asunnottomuuteen ja asunnottomuus puolestaan voi lisätä niitä. Kaikkien edellä mainittujen asioiden perusteella päihde- ja mielenterveysongelmaiset ovat usein vahvasti yhteydessä asunnottomuuteen. (Koski 2013, 9–10; Lehtonen & Salonen 2008, 32.)

5.2 Elämäntilanteen muutos

Elämäntilanteen muutokset kytkeytyvät asunnottomuuteen erityisesti nuoruuden ja itsenäistymisen ongelmien vuoksi. Tämä näkyy ARA:n 2013 vuoden alussa julkaiseman tilastossa. Tilaston mukaan nuorten (*alle 25-vuotiaiden*) asunnottomuus on tällä hetkellä suuressa kasvussa (Nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyhanke (2012–

2015) 2013). Nuorten asunnottomuuden taustalla on monenlaisia ongelmia. Esimerkiksi perhesiteiden katkeamisella ja sitä seuraavilla epäonnistuneilla siirtymävaiheilla, kuten koulutukseen tai työelämään siirtymisellä, on todettu olevan yhteys nuorten asunnottomuuteen (Lehtonen & Salonen 2008, 34). Myös taloudellisten resurssien puute voi vaikeuttaa nuorten itsenäistymistä, sillä ne eivät tue nuorten aikaistunutta itsenäistymisen tarvetta ja muuttoa omaan asuntoon. Rahallisten resurssien puutteen vuoksi osa nuorista joutuukin jäämään vanhempiensa luokse asumaan vasten tahtoaan (Kivelä & Lempinen 2010, 7; Lehtonen & Salonen 2008, 16.) Osaltaan nuorten asunnottomuuteen kytkeytyvät myös itsenäisen asumisen taidot, jotka eivät välttämättä ole riittävät (Lehtonen & Salonen 2008, 11).

Asunnottomuuden taustalla voi olla myös yllättävä elämäntilanteen muutos kuten parisuhteen päättymisen (Lehtonen & Salonen 2008, 10). Useimmiten erotilanteissa toinen osapuoli joutuu muuttamaan pois yhteisestä kodista. Uuden asunnon löytäminen mahdollisimman pian ei kuitenkaan ole aina helppoa. Asunnon hankinnassa ja elämäntilanteen järjestämisessä tarvitaan usein apua. (Nuorteva 2008, 42.)

5.3 Maahanmuuttajatausta

Maahanmuuttajat ovat suuri Etsivä-projektin asiakasryhmä (Linna 2013, 12). Maahanmuuttajataustaisten asunnottomien määrä heijastuu myös yhteiskunnallisella tasolla. Yle uutisoi vuoden 2013 alussa maahanmuuttajien asunnottomuuden lisääntyneen huomattavasti vuoden 2012 aikana. ARA:n kunnille tekemistä kyselyistä selviää, että maahanmuuttajataustaisia asunnottomia oli vuonna 2012 yhteensä jopa 1550. (Asunnottomien määrä kasvaa yhä 2013.) Maahanmuuttajien keskuudessa olevien asunnottomien osuus on huomattavasti suurempi kuin suomalaisten asunnottomien osuus suhteutettuna kantaväestön määrään (Lehtonen & Salonen 2008, 16).

Merja Rastaa Suomen Ympäristöministeriölle tekemästä tutkimuksesta ilmenee, että maahanmuuttajien asunnottomuus on ajan myötä kasvanut ja muuttunut yhä monimuotoisemmaksi. Maahanmuuttajien asunnottomuuteen vaikuttaa usein se, ettei ensimmäisestä asunnosta ole syystä tai toisesta pystytty pitämään kiinni. Asunnottomuuden taustalla voivat olla esimerkiksi moninaiset kulttuurierot. Maahanmuuttajat saattavat ottaa enemmän riskejä kuin suomalaiset, eikä huoli asunnon menettämisestä ole yhtä suuri. Asunnon menettämisen jälkeen maahanmuuttajat tarvitsevat usein tukeaa uuden asunnon hankinnassa. Heidän voi olla haastavaa saada uutta asuntoa, sillä

asunnonhaussa tulee ymmärtää erilaisia asioita. Tuen tarve voi ilmetä esimerkiksi hakemusten ja lomakkeiden täytössä. (Rastas 2002, 3, 45.)

5.4 Puutteelliset tai epäsojivat asuinolosuhteet

Asunnottomuuden käsitettä määrittelevässä kappaleessa esitellyn ETHOS-luokittelun mukaan puutteellisissa asuinolosuhteissa asuvat lukeutuvat asunnottomiksi. Luokittelun perusteella koti on tila, jossa yksilö voi olla rauhassa haluamassaan seurassa ja pystyy tekemään itselleen mieluisia asioita. Mikäli yksilö asuu huonoissa asuinolosuhteissa, yksi tai useampi edellä mainituista edellytyksistä ei toteudu. (ETHOS – yleis-eurooppalaisen asunnottomuuden muodot; ETHOS Typology on Homelessness and Housing Exclusion.) Käytännössä asumisolosuhteet voivat olla huonot, jos yksilö tai hänen perheensä kokee esimerkiksi turvattomuutta omassa kodissaan (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013).

Periaatteessa asumiseen soveltuva asuntokin voi toisinaan olla epäsojiva. Asunto voi olla epäsojiva esimerkiksi heikentyneen toimintakyvyn vuoksi. Muun muassa ikäänntyminen ja erilaiset sairaudet voivat alentaa ihmisen toimintakykyä ja niiden seurauksena asumisessa voi esiintyä moninaisia ongelmia (Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmä 2012, 126.) Asunnon sopimattomuuteen voivat toimintakyvyn lisäksi vaikuttaa myös liian suuret vuokramenot suhteessa henkilön tuloihin (Linna 2013, 12).

5.5 Asuntohäädöt ja luottotietojen menetys

Ihminen voi joutua asunnottomaksi asuntohäädön seurauksena. Häätöjä tehdään erilaisten syiden vuoksi, mutta yleisin syy häätöihin on vuokramaksujen laiminlyönti. (Nuorteva 2008, 39–40). Vuokrasopimuksen purkamisen perusteena on useimmiten vuokran maksun laiminlyönti kahdelta tai kolmelta kuukaudelta (Häädön kulku). Tavallisesti seurauksena asunnottomaksi joutuneelle ei järjestetä uutta asuntoa, jolloin uusi asunto pitää hankkia itsenäisesti (Häätö). Häädön jälkeen asunnon saaminen nopeasti on tärkeää, sillä asunnottomana erinäiset ongelmat usein kasautuvat pahemmiksi. Esimerkiksi vuokramaksukyky voi heiketä entisestään, koska asunnottomana töissä käyminen ja oman talouden turvaaminen on vaikeaa. (Nuorteva 2008, 39.)

Asuntohäädöstä ja maksamattomasta vuokrasta tulee aina maksuhäiriömerkintä luottotietorekisteriin. Tämän takia uuden vuokra-asunnon saaminen voi olla haastavaa. (Luottotietojen menetys 2012; Häätö; Nuorteva 2008, 39.) Maksuhäiriömerkintä eli luottotietojen menetys hankaloittaa elämää monin tavoin. Menetetyn luottotiedon vaikeuttavat erityisesti vuokra-asuntojen saamista, sillä vuokranantajat usein tarkistavat mahdollisten vuokralaisten luottotiedot. Lisäksi luottotietojen menetys voi muun muassa estää velan ja vakuutuksien saamisen. (Luottotietojen menetys 2012.) Vuokra-asunnon saaminen on erityisen haastavaa silloin, jos maksuhäiriömerkintä on peräisin vuokranmaksun häiriöistä (Maksuhäiriö merkintä ja sen vaikutukset). Vaikka luottotietojen menetys usein hankaloittaa vuokra-asunnon saamista, se ei kuitenkaan poisulje uuden vuokra-asunnon saamisen mahdollisuutta (Luottotietojen menetys 2012).

6 KOETTU HYVINVOINTI

Kaikki ihmiset tarvitsevat ja tavoittelevat hyvinvointia. Hyvinvointi on laaja käsite, joka pohjautuu yksilöllisyyteen ja ihmisten omiin kokemuksiin. (Kettunen & Ihalainen 2012, 9.) Yksilön omakohtaista hyvinvoinnin määritelmää ja kokemusta kutsutaan subjektiiviseksi hyvinvoinniksi (Kivelä & Lempinen 2010, 12). Ihmisen oma kokemus hyvinvoinnin osa-alueista ja niiden tasapainosta on tärkeää hyvinvoinnin kannalta (Kettunen & Ihalainen 2012, 9–10). Hyvinvointi voi pitää yksilöllisesti sisällään hie- man eri asioita tai asiat voivat painottua eri tavoin. Ihminen voi hyvin, kun kaikki hyvinvoinnin osa-alueet ovat riittävät ja keskinäisessä tasapainossa. Koetun hyvinvoinnin lisäksi ihmisen hyvinvointia määrittävät yksilön näkemys siitä, millainen hänen elintason ja terveytensä kuuluisi olla. Esimerkiksi ikääntynyt voi kokea itsensä hyvinvoivaksi ja terveytensä hyväksi iän myötä tulleista vaivoista huolimatta. Yksilön oma kokemus elämän laadusta vaihtelee elämänsä ja elämäntilanteiden mukaan. (Kettunen & Ihalainen 2012, 9–10; Vaarama, Moisio & Karvonen 2010, 13.)

Asunnon ja asumisen vaikutus yksilön hyvinvointiin on suuri. Näin toteaa esimerkiksi Lehtosen ja Salosen mukaan asunnottomuuden tutkija Riitta Granfelt, joka luokittelee asumisen ja asunnon ihmisen perustarpeisiin. Granfeltin mukaan asuminen on elämän perusedellytys, jota ei pysty erottamaan elämänsä kokonaisuudesta. Asuminen edistää ja tukee ihmisen hyvinvointia monin tavoin ja mahdollistaa elämälle tärkeitä asioita, kuten työelämään tai koulutukseen sijoittumisesta ja uusien ihmissuhteiden solmimisesta. (Lehtonen & Salonen 2008, 10.)

Ihmisen subjektiivinen kokemus hyvinvoinnista on opinnäytetyön kaltaisissa tutkimuksissa riittävän rajaava ja luotettava näkökulma hyvinvoinnin mittarina (Jussila 2013). Tämän vuoksi kuvaan hyvinvointia tässä opinnäytetyössä ihmisen koetun hyvinvoinnin näkökulmasta. Määrittelen hyvinvoinnin osa-alueet tarvelähtöisestä näkökulmasta, sillä Erik Allardtin 1950-luvulla luoma malli hyvinvointitarpeista on nykypäivänäkin käyttökelpoinen (ks. Kettunen & Ihalainen 2012, 9). Tarvelähtöisyyden lisäksi käsittelen hyvinvoinnin osa-alueina elämänhallinnan, arjenhallinnan ja toimintakyvyn, sillä ne ovat tärkeä osa ihmisen koettua hyvinvointia (ks. Kettunen & Ihalainen 2012, 100; Similä 2012; Vaarama, Siljander, Luoma & Meriläinen 2010, 133).

6.1 Having, loving, being

Hyvinvointia määritteleviä osa-alueita voidaan tarkastella tarvekäsitteen kautta. Erik Allardtin luoman mallin mukaan hyvinvointi on tila, jossa ihmisillä on mahdollisuus saada keskeiset tarpeet tyydytetyksi. Hyvinvoinnin aste määräytyy sen mukaan, kuinka hyvin tietyt tarpeet pystytään tyydyttämään. (Allardt 1976, 21, 32.) Kaikkien tarpeiden tulee olla riittävän tyydytetty, jotta hyvinvointi on kunnossa. Tarpeilla tarkoitetaan ihmisen perustarpeita, jotka hyvinvointitarpeiden mallin mukaan ovat: elintaso (*having*), yhteisyysuhteet (*loving*) ja itsensä toteuttaminen (*being*). (Kettunen & Ihalainen, 2009, 10–11; Allardt 1976, 32.)

Allardtin mukaan riittävä elintaso on luonnollinen hyvinvoinnin edellytys. Tähän hyvinvoinnin osa-alueeseen luetaan ihmisen fysiologiset tarpeet kuten terveys, ravinto, neste, lämpö, ilma ja turvallisuus. Fysiologisten tarpeiden lisäksi elintasoon katsotaan kuuluvaksi asuminen, materiaaliset tarpeet ja kohtuulliset tulot. Hyvinvointia luovat myös yhteisyysuhteet, sillä ihmisellä on tarve kuulua johonkin ryhmään ja saada yhteenkuuluvuuden tunteita (Allardt 1976, 39–43). Riittävän elintason ja sosiaalisten suhteiden rinnalla hyvinvointia luo itsensä toteuttaminen, joka mahdollistaa yksilön tehdä itselleen tärkeitä asioita. Itsensä toteuttamiseen kuuluu lisäksi ihmisen tarve erottua omana yksilönään ja saada muilta hyväksyntää. (Kettunen & Ihalainen, 2012, 11.)

6.2 Elämänhallinta

Elämänhallinta on merkittävä osa hyvinvointia. Se tarkoittaa voimavaraa, jonka avulla yksilö pystyy ohjaamaan elämäänsä. (Elämänhallinta – henkinen voimavara 2012.)

Elämänhallinta voidaan jakaa ulkoiseen ja sisäiseen elämänhallintaan. Työ, toimeentulo, asuminen ja perhe ovat osa ulkoisen elämänhallinnan perusasioita. Sisäinen elämänhallinta puolestaan kuvaa ihmisen yksilöllistä kokemusta elämän eheydestä ja hallittavuudesta. (Kettunen & Ihalainen 2012, 100.) Hyvän elämänhallinnan omaava ihminen voi hyvin ja pystyy kohtaamaan vastoinkäymisiä. Hän kokee elämänsä myös mielekkäänä ja merkittävänä. (Elämänhallinta – henkinen voimavara 2012.)

Ihmisten elämänhallinta voi toisinaan järkkäyä, sillä elämässä on paljon vastoinkäymisiä ja elämäntilanteiden muutoksia. Isoja muutoksia ovat esimerkiksi muutto ja perheen hajoaminen. Elämänhallinnan tunteen menetys voi pahimmillaan johtaa syrjäytymiseen. Syrjäytyminen on prosessi, jossa ihminen ajautuu pikkuhiljaa tavanomaisen sosiaalisen elämän ulkopuolelle. Ongelmien kasaantuessa ja pitkittyessä elämänhallinnan tunne heikentyy. Elämänhallinnan tunteita heikentävistä ongelmista on sitä haastavampaa päästä eroon, mitä pitkäkestoisempia ne ovat. (Kettunen & Ihalainen 2012, 100.)

6.3 Arjenhallinta

Ihmisten tavanomaiseen arkeen kuuluu paljon vastuuta, velvollisuuksia ja haasteita; on huolehdittava kodista, kauppaoستoksista, laskujen maksamisesta ja monista muista arkisista asioista (Arjen hallinnan vaikeudet). Arjenhallinnan voi määritellä yksilön tunteeksi tehdä omaa elämäänsä koskevia ratkaisuja. Arjenhallintaa on myös kokemus niihin vaikuttamisesta. Tunne arjenhallinnasta tukee ja lisää yksilön hyvinvointia, sillä arjessa selviytyminen on ihmisen kaiken toiminnan perusta. Arkielämän toimintojen lisäksi myös monet ihmiselle tärkeät asiat, kuten rakkaus, ihmissuhteet, leikki ja niin edelleen, saavat muotonsa arjessa. Ihminen tuottaa itse omilla teoillaan arkeaan. Kokemus omaan elämäänsä vaikuttamisesta on näin ollen tärkeää. (Similä 2012; Sekki 2011, 81–82.)

Arjenhallinta edellyttää arjen taitojen kehittymistä. Arkiset rutiinit on tärkeää hallita, sillä kaikki päivittäisen toiminnot perustuvat niihin. Arjen rutiinit jäsentelevät elämää ja helpottavat sitä antaen ihmiselle turvallisuuden tunteita. Arjenhallinta voi olla on-

gelmallista jos esimerkiksi lapsuuden kodissa tarvittavia taitoja ei ole opetettu. (Arjen hallinnan vaikeudet; Sekki 2011, 81–82.) Arjenhallinta ei ole kuitenkaan aina sidoksissa opittuihin taitoihin. Arjenhallinnassa voi olla ongelmia vaikka arjen hallintaan tarvittavat taidot olisi jo opittu. Arki voi ajautua kaaokseen useiden eri tekijöiden seurauksena. Tällaisia ongelmia ovat muun muassa päihteiden liikakäyttö, masennus ja mielenterveysongelmat. Ne voivat johtaa siihen, että ihminen ei yksinkertaisesti osaa, jaksaa tai halua antaa aikaa arkisille velvollisuuksille. Tällöin ihminen tarvitsee tukea arjenhallintansa parantamisessa. (Arjen hallinnan vaikeudet; Heino 2011, 19, 30; Similä 2012.)

6.4 Toimintakyky

Toimintakyky on tärkeä osa ihmisten hyvinvointia. Se kuvaa ihmisen ominaisuuksien ja ympäristön keskinäistä suhdetta. Toimintakyky on ikään kuin kykyjen sekä elin- ja toimintaympäristön välinen tasapainotila. Käytännössä toimintakyky heijastuu ihmisen suoriutumista omassa ympäristössään. Suoriutuminen ilmenee kykynä selviytyä arjen askareista sekä mahdollisista vastoinkäymisistä. Lisäksi toimintakyky näkyy sosiaalisten suhteiden solmimisena ja ylläpitämisenä. (Kettunen & Ihalainen 2012, 165–166; Sainio, Koskinen, Martelin, Helakorpi & Vesalainen.)

Toimintakyky voidaan jakaa kolmeen eri osa-alueeseen, jotka nivoutuvat toisiinsa: fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen. Fyysinen toimintakyky kuvaa ihmisen terveydentilaa ja suorituskykyä. Siihen katsotaan kuuluvan ihmisen fysiologiset toiminnot ja niissä mahdollisesti ilmenevät joko tilapäiset tai pysyvät ongelmat. Psyykkinen toimintakyvyn osa-alue kuvaa ihmisen mielenterveyttä, persoonallisuutta, voimavaroja ja kognitiivisia kykyjä. Sosiaalinen osa-alue puolestaan kuvastaa sosiaalisia taitoja ja kykyä toimia muiden ihmisten parissa. (Kettunen & Ihalainen 2012, 165–166.)

7 ETSIVÄ-PROJEKTI

Etsivä-projekti on vuosien 2011–2013 aikavälillä toimiva hanke, jolla tehdään asunnottomuuden ja syrjäytymisen vastaista työtä Kotkan ja Haminan alueilla. Projektia hallinnoi Haminan Sininauha ry ja yhteistyökumppanina toimii Sininauhasäätiön Sini-Kotka. Hankkeen rahoittajana toimii Raha-automaattiyhdistys (*RAY*). (Projektiseloste (C) 2010.)

Etsivä-projekti on käynnistetty, koska asunnottomilla ja puutteellisesti asuvilla on vaikea tilanne asuntomarkkinoilla Kotkan ja Haminan seuduilla. Asunnottomien on haasteellista saada vuokra-asuntoja asianhoitokyvyttömyytensä, luottotietomerkintöjensä, elintapojensa, ulkoisen olemuksensa ja taloudellisen tilanteensa vuoksi. Seudun vuokra-asuntomarkkinoiden voimakas keskittyminen yksityisten vuokranantajien haltuun on osasy syy vaikeaan tilanteeseen. Projektin tarpeellisuus ilmenee haasteellisen asuntomarkkina-tilanteen lisäksi viime vuosina voimakkaasti lisääntyneen syrjäytymisen vuoksi. Useat huono-osaiset ovat pudonneet peruspalvelujen piiristä, jonka seurauksena he ovat syrjäytyneet. Tämä johtuu osittain alueen heikosta työllisyystilanteesta. (Projektiseloste (C) 2010.)

Tällä hetkellä Etsivä-projektin toiminta-alueella on asunnottomia suhteessa koko Kymenlaakson alueen asunnottomien määrään melko paljon. ARA:n vuonna 2013 julkaiseman tilaston mukaan koko Kymenlaakson maakunnassa oli vuoden 2012 lopulla yhteensä 93 asunnotonta, joista pitkäaikaisasunnottomien osuus on 42. Tästä määrästä Kotka-Hamina-alueelle sijoittuu jopa 70 asunnotonta: Kotkaan 60 ja Haminaan 10. Heistä 35 lukeutuu pitkäaikaisasunnottomiksi. (Asuntomarkkinaselvitys 15.11.2012.)

Etsivä-projektissa työskentelee kaksi projektityöntekijää. Toisen työntekijän palvelualue on Hamina ja toisen Kotka. Etsivä-projektilla on ollut paljon asiakkaita koko hankkeen olemassaolon ajan. Molemmilla työntekijöillä on kerrallaan noin 15 asiakasta. Asiakkaat ovat ohjautuneet projektin palveluiden pariin useiden yhteistyötahojen kautta. Kuitenkin suurin osa asiakkaista ohjautuu sekä Haminassa että Kotkassa sosiaalitoimen kautta. (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013; Järvenpää 2013; Korpela 2013.) Kaupunkilehti Ankkuri uutisoi 27.3.2013 Etsivä-projektin löytäneen asunnon lähes sadalle ruokakunnalle (Linna 2013, 12). Etsivä-projektin tilastoitujen tietojen mukaan vuoden 2013 maaliskuussa Etsivä-projektin asiakkaaksi oli Kotkassa ohjautunut yhteensä 94 asiakasta, joista 46 on saanut asunnon (Järvenpää 2013). Haminassa projektilla oli maaliskuuhun mennessä yhteensä 76 asiakkuutta. Haminassakin yhteensä 46 asiakasta oli saanut asunnon projektin avulla. (Korpela 2013.)

7.1 Tavoitteet ja palvelun sisältö

Etsivä-projektin tavoitteet voidaan jakaa alueellisen työn ja yksilötyön tavoitteisiin. Alueellisen työn tavoitteina on saattaa eri keinoin päihde- ja mielenterveysongelmaiset virallisten palvelujen piiriin. Tätä varten pyritään luomaan uusia toimintamalleja. Asunnottomien asumisolojen parantamiseksi kohderyhmää autetaan pääsemään asuntomarkkinoille erilaisin tukitoimin ja verkostoin. Tavoitteena on aikaansaada monipuolinen yhteistyö virallisen palvelujärjestelmän, kolmannen sektorin sekä vuokranantajien välillä. (Etsivä 2011–2013.)

Yksilötyön tavoitteina on parantaa asiakkaiden asumisolosuhteita ja saattaa heidät peruspalvelujen piiriin. Asunnottomia ja puutteellisesti asuvia henkilöitä autetaan uuden asunnon ja tarvittavien tukipalvelujen hankinnassa. Asiakkaiden arjenhallintaa tuetaan ja parannetaan palveluohjauksellisen työotteen avulla. Asiakkaat ohjataan ja pyritään sitouttamaan eri hankejärjestöjen ja muiden kolmannen sektorin toimijoiden piiriin. (Etsivä 2011–2013.)

Asetettujen tavoitteiden mukaisesti projektin tarjoamat palvelut keskittyvät asumisolosuhteiden edistämiseen (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013). Tuki asumisolosuhteiden parantamisessa on tärkeää, sillä asunnoton tarvitsee usein toisen ihmisen apua asunnon hankinnassa ja asioiden hoitamisessa (Koski 2013, 43). Asunnon järjestäminen ei kuitenkaan ainoana tukitoimena ehkäise asunnottoman syrjäytymistä ja poista syrjäytymisen kierrettä, siksi projektin palvelut tukevat asiakkaiden tilannetta kokonaisvaltaisesti (ks. Paasu 2005; Lehtonen & Salonen 2008, 10).

7.1.1 Asumisen neuvonta

Etsivä-projektin laajan ja monimuotoisen asiakaskunnan vuoksi palvelut ovat monipuolisia. Palvelun tarkoituksena ei ole tarjota asiakkailleen yhdenlaista ”tukipakettia”, sillä asiakkaiden avun tarve on hyvin yksilöllistä (vrt. Lehtonen & Salonen 2008, 75). Projektityöntekijä ja asiakas tarkastelevat yhdessä asiakkaan tilannetta kokonaisvaltaisesti ja kartoittavat asumiseen liittyvän avuntarpeen. Toisten asiakkaiden avun ja tuen tarve on suurempi kuin toisten. Asiakkaille räätälöidään asiakaslähtöiset palvelumuodot edistämään asumisolosuhteita ja elämäntilannetta. Näin tukea pystytään tarjoamaan yksilöllisesti jokaisen asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaan. Usein asiakkaat tarvitsevat monimuotoista tukea asumisen edistämiseksi. Joissakin tapauksissa myös

kevyt tuki ennaltaehkäisevässä mielessä on riittävää. (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013.)

Palveluohjaus on merkittävä osa Etsivä-projektin työtä asiakkaiden kokonaisvaltaisen elämäntilanteen edistämisen kannalta. Palveluohjaus on asiakkaan etua korostava asiakastyön menetelmä, jolla selvitetään yhteiskunnan tarjoamia mahdollisuuksia asiakkaan tueksi. Asiakkaan toiveet sekä tarpeet huomioidaan ja palvelut sovitetaan niiden mukaisesti. Tiedonanto, neuvonta ja ohjaus ovat suuri osa työskentelyä. Palveluohjauksessa korostuu erityisesti asumisen neuvonta, sillä useimmiten asiakkaan palveluohjauksen tarve liittyy uuden asunnon etsintään ja järjestämiseen. Asiakkaita neuvotaan, tuetaan ja autetaan kaikissa asumiseen liittyvissä asioissa omien tarpeidensa mukaisesti. (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013; ks. Narumo 2006, 52.)

Palveluohjauksessa korostuu ratkaisukeskeinen työskentely, jonka avulla asumisen ongelmiin pyritään löytämään ratkaisu kiinnittämällä huomio yksilön voimavaroihin ja tulevaisuuteen. Työntekijän asettamat ratkaisukeskeiset, usein avoimet, kysymykset saavat asiakkaat itse pohtimaan omaa tilannettaan ja oivaltamaan ratkaisuja. (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013; Sundman.) Käytännön työskentelyn lisäksi ratkaisukeskeisyys ilmenee myös projektin toiminnan taustalla vaikuttavissa arvoissa (vrt. Sundman). Etsivä-projektin toiminta perustuu asiakkaan kunnioitukseen ja arvostukseen. Asiakaslähtöinen toiminta pohjautuu ajatukseen asiakkaan mahdollisuuksista vaikuttaa omaan elämäänsä. Toiminnassa korostuu ajatus asiakkaan oman elämän asiantuntijuudesta. Asiakkaiden uskotaan tekevän parhaansa kaikissa elämäntilanteissa omien resurssien mukaisesti. (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013.)

Asunnon löytyessä ja uuteen asuntoon muuttaessa asiakas tarvitsee usein apua muuttoon liittyvissä asioissa (vrt. Lehtonen & Salonen 2008, 75). Projektityöntekijät auttavat asiakasta yksilöllisten tarpeiden mukaan. Useasti projektityöntekijät neuvovat asiakasta käytännön asioiden hoitamisessa. Tukea tarvitaan esimerkiksi asumistuen hakemisessa ja takuuvuokran maksun hakemisessa. Muuton jälkeen asiakkaat tarvitsevat yleensä asumisen ohjausta. Projektityöntekijät vierailevat asiakkaidensa luona asunnon löytymisen jälkeen joitakin kertoja varmistamassa kaiken olevan hyvin. Keskimäärin projektityöntekijät vierailevat asiakkaiden luona säännöllisesti noin kolmen kuukauden ajan. Asiakkaan tuen tarpeesta riippuen aika voi olla myös kolmea kuukautta lyhyempi tai pidempi. Vierailujen aikana projektityöntekijät keskustelevat asi-

akkaan asioista ja neuvovat kaikissa asumiseen liittyvissä asioissa asiakkaiden tarpeiden mukaan. (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013.)

Projektin tuki on tarpeen, sillä asiakkailta voi olla vaikeuksia esimerkiksi omien asioiden järjestämisessä. Ongelmia voi esiintyä esimerkiksi rahan käytön priorisoinnissa, mikä heijastuu esimerkiksi vuokran maksamiseen. Vuokran maksun laiminlyönnin seurauksia ei välttämättä ymmärretä, ja rahat kuluvat muihin menoihin. Tällaisissa tilanteissa asiakasta autetaan raha-asioiden hoitamisessa ohjaamalla vuokran ja muiden laskujen maksussa. Mahdollisten jo olemassa olevia vuokranmaksuongelmien ja kerääntyneiden rästimaksujen selvittämisessä opastetaan tarvittaessa. (Vrt. Lehtonen & Salonen 2008, 75–77; Linna 2013, 12.)

Projektin asiakkaat tarvitsevat opastusta myös arjenhallintaan liittyvissä asioissa. Asiakasta neuvotaan asiakkaan asioista keskustellen. (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013.) Vuorovaikutukseen perustuva neuvonta painottuu yleensä kaikkien asunnottomien tukemisessa elämäntilanteesta riippumatta (vrt. Lehtonen & Salonen 2008, 35). Myös arjen taitojen opettelussa, häiriökäyttäytymisen ehkäisyssä ja taloyhtiön sääntöjen noudattamisessa ohjataan tarvittaessa (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013). Neuvonta ja opetus edistävät yksilön elämänhallintataitoja (Similä 2012).

7.1.2 Muita asiakkaan elämäntilannetta edistäviä toimenpiteitä

Asumisen edistämisen lisäksi Etsivä-projekti tukee ja edistää asiakkaan elämäntilannetta muidenkin toimien avulla. Palveluohjauksen avulla asiakasta autetaan muun muassa erilaisten tukimuotojen hankinnassa (Etsivä 2011–2013). Usein asiakkaat tarvitsevat apua heille kuuluvien tukien selvittämisessä, koska yhteiskunnan tukimuodoista ja niiden saatavuudesta on vaikeaa saada selkoa (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013). Tuki on tarpeellista, koska ihminen ei välttämättä ole tietoinen omista oikeuksistaan eikä sen vuoksi osaa niitä vaatia (Kettunen & Ihalainen 2012, 100). Etuuksien hankinnassa tarvitaan monesti käytännönläheistä apua (vrt. Lehtonen & Salonen 2008, 76). Apu on usein konkreettista papereiden täyttöä yhdessä asiakkaan kanssa (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013). Saapuneiden tukipäätösten lukeminenkin voi olla haastavaa, joten projektityöntekijät auttavat niiden tulkitsemisessä (vrt. Lehtonen & Salonen 2008, 76).

Asiakasprosessin aikana ilmenee monesti, että asiakas hyötyisi joistakin lisäpalvelusta (vrt. Lehtonen & Salonen 2008, 77). Projektityöntekijä pohtivat yhdessä asiakkaan kanssa erilaisia palveluita, joita hän saattaisi tarvita Etsivä-projektin tarjoamien palveluiden lisäksi. Työntekijä ohjaa ja motivoi asiakasta ohjautumaan uusien palveluiden piiriin kuten päihdepalveluihin tai erilaisiin kohtaamispaikkoihin. (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013.)

Etsivä-projektin palvelut mahdollistavat jalkautumisen, jota työntekijät hyödyntävät työssään paljon. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että työntekijä tapaa asiakasta jossakin muualla kuin toimistossa. Useimmiten kohtaamispaikka on asiakkaan oma koti. (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013.) Jalkautumisen avulla työntekijän ja asiakkaan välinen vuorovaikutus on yleensä vapaamuotoisempaa kuin toimistossa, koska se tekee palveluista matalakynnyksisempiä (ks. Narumo 2006, 54). Asiakkaan luona tehtävät kotikäynnit ovat luonteva osa työskentelyä silloin, kun tuki liittyy nimenomaan kotiin ja asumiseen. Työntekijä voi jalkautua asiakkaan kanssa myös erilaisiin virastoihin kuten Kelaan tai sosiaalitoimeen. Näin asiakasta tuetaan ja neuvotaan eri palveluiden käytössä. (vrt. Lehtonen & Salonen 2008, 75–76.)

8 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

8.1 Tutkimusongelma, tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoite

Tämä opinnäytetyö on tutkimuksellinen ja sen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa (ks. Vilkkä 2005, 23). Opinnäytetyön tutkimusongelmana ovat Etsivä-projektin asiakkaiden näkemykset ja kokemukset projektin palveluiden vaikutuksista koettuun hyvinvointiin. Tutkimusongelman selvittämiseksi tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa Etsivä-projektin tarjoamien palveluiden vaikutuksia asiakkaiden koetun hyvinvoinnin edistymiseen. Näin ollen opinnäytetyön toteutuksen lähtökohtana on projektin asiakkaiden omien kokemusten selvittäminen. Koska Etsivä-projektin asiakkaiden kirjo on monimuotoinen, tutkimuksessa tahdotaan kartoittaa palvelun positiivisia vaikutuksia eri elämäntilanteissa olevilta ihmisiltä. Opinnäytetyössä pyritään selvittämään vastaus tutkimuskysymykseen:

”Miten Etsivä-projektin tarjoamat palvelut ovat edistäneet eri elämäntilanteissa olevien asunnottomien koettua hyvinvointia?”

Opinnäytetyön tilaaja, Haminan Sininauha ry, hyödyntää tästä opinnäytetyöstä saatavaa tutkimustietoa asiakaspalautteena Etsivä-projektin tarjoamasta palvelusta. Palaute tuotetusta toiminnasta ja sen vaikutuksista on tärkeää, sillä se edesauttaa palvelun kehittämistä (Kivelä & Lempinen 2010, 40). Etsivä-projekti hyötyy asiakaspalautteesta erityisesti jos projektille myönnetään jatkoaikaa vuoden 2013 jälkeen. Tuolloin Etsivä-projektin työntekijöillä on mahdollisuus kehittää toimintaansa tutkimustiedon avulla.

8.2 Tutkimusmenetelmä

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmää valitessa oli huomioitava jonkin tietyn intervention vaikutuksen osoittamisen haasteellisuus. Se on haastavaa, sillä ihmisten elämäntilanteet ja vaihtelevat olosuhteet sisältävät monia muuttujia, joita ei voida poissulkea vaikuttavuuden arvioinnissa. Etsivä-projektin palveluiden vaikutuksia yksilön hyvinvointiin on vaikeaa selvittää, sillä projektin asiakkaat ovat monesti useiden palveluiden piirissä. Asiakas voi olla samanaikaisesti esimerkiksi Etsivä-projektin, sosiaalitoimen sekä mielenterveystoimiston asiakas. (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013; Jussila 2013.)

Koska vaikuttavuuden arviointi on haastavaa, tulee palvelun vaikutuksia tarkastella yksilön omasta näkökulmasta ja kokemuksesta (Jussila 2013). Tämä näkökulma on sopiva, sillä ihmisten subjektiiviset kokemukset ovat tärkeää tutkimustietoa (Vilka 2005, 97). Subjektiivisia kokemuksia on mahdollista selvittää laadullisella, eli kvalitatiivisella, tutkimusmenetelmällä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 160; Vilka 2005, 97). Laadullisen tutkimusmenetelmän avulla ihmisten omaan elämään liittyvät merkitykselliset asiat nousevat esiin kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi ym. 2007, 157). Laadullinen tutkimusmenetelmä sopii tähän opinnäytetyöhön, sillä tutkimuskysymyksen selvittämiseksi on ensisijaista saada asiakkaiden omat näkökulmat ja kokemukset kuuluviin (Jussila 2013). Tutkimusmenetelmä mahdollistaa myös uusien näkökulmien löytymisen jo olemassa olevan tiedon esiin nostamisen sijaan (Hirsjärvi ym. 2007, 157). Näin ollen tilaajataho saa Etsivä-projektin asiakkaiden kokemuksista uutta tietoa.

Haastateltavien subjektiivisia näkemyksiä ja kokemuksia on tässä opinnäytetyössä parempi selvittää laadullisen tutkimusmenetelmän kuin määrällisen, eli kvantitatiivisen, tutkimusmenetelmän avulla. Määrällinen tutkimus tutkimusmenetelmänä ei ole tässä opinnäytetyössä toimiva, sillä se perustuu usein tilastoituun tietoon tai tilastolliseen kyselyyn (ks. Hirsjärvi ym. 2007, 136). Etsivä-projektista ei ole tutkittavaan aiheeseen liittyen tilastoitua tietoa, joten niitä ei voi hyödyntää tutkimuskysymyksen selvittämisessä. Määrällinen tutkimus ei sovellu tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi myöskään tutkimusaineiston muodon vuoksi. Se ei ole sopiva, sillä määrällisen tutkimuksen aineiston tulisi soveltua numeeriseen ja tilastolliseen mittaamiseen (Hirsjärvi ym. 2007, 136). Asiakkaiden yksilöllisiin kokemuksiin perustuvaa tutkimusaineistoa on parempi käsitellä laadullisen tutkimusmenetelmän avulla, sillä sen lähtökohtana on usein havainnointi ja keskustelu muiden mittausvälineiden sijaan (Hirsjärvi ym. 2007, 160). Koska laadullinen tutkimus korostaa ihmistä tiedon keruussa ja aikaisempia tilastoja aiheesta ei ole, on laadullinen tutkimus tämän opinnäytetyön tutkimusongelman selvittämiseen sopivampi kuin määrällinen tutkimus (ks. Vilka 2005, 97–98).

Ihmisen korostaminen ilmenee myös tutkimuksen emansipatorisuudessa, mikä on laadulliselle tutkimukselle tärkeää. Tutkimuksen ollessa emansipatorinen siihen osallistuvat ihmiset eivät ole ainoastaan aineiston keruun välineitä, vaan heillekin jää tutkimukseen osallistumisesta ikään kuin jotakin käteen. Tämä tutkimus on emansipatorinen, sillä se voi lisätä haastateltavien ymmärrystä itseään koskevista asioista. Asiakkaat pohtivat omia kokemuksiaan ja näkemyksiään projektin palvelujen vaikutuksia, jolloin heidän ymmärrystä omasta tilanteestaan ja hyvinvoinnistaan voi lisääntyä. (Ks. Vilka 2005, 103.)

8.3 Tutkimuskohde ja sen valinta

Laadulliselle tutkimusmenetelmälle on tyypillistä, että tutkimuskohde on tarkoituksenmukaisesti valikoitu joukko. Tällöin puhutaan harkinnanvaraisesta otoksesta. (Hirsjärvi ym. 2007, 160.) Tämän tutkimuksen harkinnanvarainen otos rajattiin yhdessä Haminan Sininauha ry:n toiminnanjohtajan ja Etsivä-projektin projektitekijöiden kanssa kuuteen asiakkuuteen, joista muodostui seitsemän tutkimuskohdetta. Seitsemästä tutkimuskohteesta saa laadullista tutkimusaineistoa, joka mahdollistaa tutkimuskysymykseen vastaamisen riittävän laajasti. Aineiston ei välttämättä tarvitse olla isompi, koska laadullisen tutkimusmenetelmän tavoitteena on usein tilastollisten yhte-

yksien ja yleistyksien sijaan selittää ilmiöitä ja ymmärtää jotakin tiettyä asiaa. Vilka (2005) toteaa tutkimuksen tuottamista käsittelevässä teoksessaan, että laadullisessa tutkimuksessa aineiston määrän sijaan tulee keskittyä sen laatuun. Pienempikin tutkimusaineisto on riittävä, jos analyysi toteutetaan huolella. (Vilka 2005, 126.)

Tutkimuksen haastateltavat valittiin Etsivä-projektin entisistä asiakkaista, koska ihmisten kokemuksia ja näkemyksiä tutkittaessa haastateltavilla täytyy olla omakohtaista kokemusta tutkittavasta asiasta. Tämän opinnäytetyön tutkimusongelman selvittämiseksi haastateltavilla tulee olla subjektiivisia kokemuksia Etsivä-projektin palveluista, joten projektityöntekijät valitsivat haastateltavat projektin entisten asiakkaiden keskuudesta. (Ks. Vilka 2005, 114.) Valituista haastateltavista jokainen on saanut asunnon Etsivä-projektin kautta. Tutkimuskohteeksi valittiin projektin palveluiden avulla asunnon saaneet asiakkaat, koska he ovat käyneet läpi koko asiakasprosessin eri vaiheineen. Kohderyhmä rajattiin asunnon saaneisiin asiakkaisiin myös siksi, että he muodostavat selkeän enemmistön projektin entisistä asiakkaista. Suurin osa projektin entisistä asiakkaista on onnistunut saamaan asunnon projektin palveluiden avulla (Korpela 2013; Järvenpää 2013).

Luonnollisena tutkimuskohteen valintakriteerinä oli, että kaikki tutkimukseen osallistuvat omaavat myös jossakin määrin erilaiset taustat ja elämäntilanteet suhteessa toisiinsa. Tämä kriteeri oli välttämätön tutkittaessa Etsivä-projektin vaikutuksia eri elämäntilanteissa olevien ihmisten koetun hyvinvoinnin edistymiseen. Haastateltavien syyt Etsivä-projektin palvelun pariin ohjautumiseen ovat keskenään erilaisia ja näin tutkimuskohteeksi muodostui monimuotoinen kirjo ihmisiä. Haastateltavien asunnottomuuteen tai huonoihin asuinolosuhteisiin ovat vaikuttaneet päihde- ja mielenterveysongelmat, elämäntilanteiden muutokset (ero ja itsenäistyminen), maahanmuuttajatausta, puutteelliset tai epäsopivat asuinolosuhteet, asuntohäätö sekä luottotietojen menetyt. Kaikkien haastateltavien erilaisten taustojen vuoksi jokaisen asiakkuuden aikana tuen ja avuntarve asumiseen liittyvissä asioissa ovat olleet varsin yksilöllisiä.

Erilaisten elämäntilanteiden lisäksi haastateltavat päätettiin valita sekä Kotkan että Haminan alueelta. Näin kohderyhmä koostui molempien projektityöntekijöiden asiakkaista ja tutkimustieto perustuu koko Etsivä-projektin toiminta-alueelle. Tasapuolisuuden vuoksi kummastakin, Kotkasta ja Haminasta, valittiin kolme asiakkuutta tutkimukseen. Tutkimukseen valittuja asiakkuuksia oli kuusi, mutta haastateltavia yh-

teensä seitsemän, sillä kaksi haastateltavista kuului samaan perheeseen. Samaan perheeseen kuuluvan pariskunnan kumpikin osapuoli oli Etsivä-projektin asiakkaana yhdessä yhteisen asumiseen liittyvän ongelman vuoksi. Näin ollen tutkimukseen osallistui seitsemän (7) haastateltavaa, vaikka varsinaisia asiakkuuksia oli kuusi. Kaikki haastateltavat täyttivät edellisissä kappaleissa perustellut kohderyhmän valintakriteerit. Haastateltavat olivat iältään 19–52-vuotiaita. Kolme heistä asui Haminan alueella ja neljä Kotkan alueella.

8.4 Haastattelut

Laadullisen tutkimuksen aineisto voidaan kerätä monin eri tavoin. Tutkimusaineistoa voidaan saada esimerkiksi kuvista ja erilaisista teksteistä, mutta useimmiten se kerätään puheen muodossa hyödyntämällä haastatteluja. (Vilka 2005, 100.) Haastattelut ovat laadullisten tutkimusten aineistojen keruussa osoittautuneet varsin toimiviksi (Vilka 2005, 113). Haastattelu sopii hyvin tämänkin opinnäytetyön aineiston keruutavaksi; koska tutkimustieto perustuu subjektiiviseen tietoon, on järkevää kartoittaa aineistoa kysymällä haastateltavien näkemyksiä heiltä itseltään. Haastattelu mahdollistaa jokaisen vastaajan tuoda itseään koskevia asioita esiin mahdollisimman vapaasti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72; Hirsjärvi ym. 2007, 200–201.)

Vapaan ilmaisun lisäksi haastattelun etuna on joustavuus. Haastattelu on joustava aineistonkeruutapa, sillä se mahdollistaa tarpeen tullen esiin nousseiden tietojen syventämisen ja selventämisen. Tämä on laaja-alaisen subjektiivisen kokemuksen kartoittamisen kannalta tärkeää. Haastattelujen avulla suunniteltujen vastaajien mukaan saaminen tutkimukseen on myös helpompaa. Se on helpompaa, sillä haastattelutilanteet sovitaan henkilökohtaisesti ja suostumuksen annettua haastateltavat harvoin enää kieltäytyvät. (Hirsjärvi ym. 2007, 200–201; Tuomi & Sarajärvi 2009, 72, 74.) Tämä etu on merkittävä tässä tutkimuksessa, sillä on epätodennäköistä, että Etsivä-projektin asiakkaat olisivat vastanneet esimerkiksi kirjeitse lähetettyyn kyselyyn (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013).

Haastattelu tiedonkeruun muotona voidaan jakaa useaan ryhmään. Tavallisesti tutkimushaastattelut jaotellaan haastattelun kulun ja muodollisuuden mukaan. Voidaankin puhua strukturoidusta lomakehaastattelusta, puolistrukturoidusta teemahaastattelusta sekä strukturoimattomasta avoimesta haastattelusta. (Hirsjärvi ym. 2007, 203–204; Vilka 2005, 101.) Strukturoitu lomakehaastattelu perustuu lomakkeeseen, jossa ky-

symysten muoto ja järjestys on tarkkaan määritelty. Lomakehaastattelun avulla voidaan kerätä laaja ja tarkka tutkimusaineisto, mutta tässä opinnäytetyössä strukturoitu haastattelu ei tuottaisi riittävää tarpeellista tietoa. (ks. Hirsjärvi ym. 2007, 190). Tieto ei olisi riittävää, koska tutkimustieto vastaajien subjektiivista kokemuksista jäisi todennäköisesti suppeaksi. Jotta Etsivä-projektin asiakkaiden näkemykset saataisiin riittävässä määrin kartoitettua, tulee haastattelutilanteiden olla vapaampia ja enemmän keskustelunomaisia. (Järvenpää, Korpela & Nakari 2013.) Strukturoimaton avoin haastattelu on haastatteluista vapaamuotoisin ja muistuttaa eniten keskustelua. Vapaamuotoinen avoin haastattelu ilman haastattelurunkoa edellyttäisi kuitenkin useita haastattelukertoja oleellisen tutkimustiedon kartoittamiseksi, jolloin tämän opinnäytetyön resurssit ylittyisivät. (ks. Hirsjärvi ym. 2007, 204.)

Tutkimusaineiston keruutavoista puolistrukturoitu teemahaastattelu on ikään kuin edellä mainittujen haastattelumuotojen välimuoto ja tähän opinnäytetyöhön sopivin. Teemahaastattelu on yleisesti käytetty ja usein toimiva laadullinen metodi tutkimusaineiston keruussa, sillä sen avulla haastateltavien näkökulmat ja kokemukset saadaan hyvin esiin. (Ks. Hirsjärvi ym. 2007, 160, 203.) Teemahaastattelu pohjautuu etukäteen valittuihin aihealueisiin, joiden käsitteleminen tutkimuskysymyksen selvittämisessä on välttämätöntä. Aihealueet ovat sekä tutkijan että haastattelijan tiedossa. Vaikka teemat on etukäteen määrätty, haastattelun kulku on vapaamuotoista. (Hirsjärvi ym. 2007, 203; Vilkkä 2005, 101–102.) Teemahaastattelu sopii tämän tutkimuksen haastattelumuodoksi kaikkien edellä mainittujen syiden vuoksi.

Haastatteluja voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Kasvotusten suoritettavan haastattelun lisäksi niitä voidaan tehdä joko puhelimitse tai tietokoneen välityksellä. Haastattelut voidaan toteuttaa joko yksilö-, pari- tai ryhmähaastatteluina. (Hirsjärvi ym. 2007, 205, 207.) Tässä opinnäytetyössä toteutin kaikki haastattelut perinteisen haastattelumallin mukaan tapaamalla asiakkaita henkilökohtaisesti. Opinnäytetyön tutkimusaineiston keruu toteutui pääasiassa yksilöhaastatteluissa. Yksilöhaastatteluja oli yhteensä viisi. Viiden yksilöhaastattelun lisäksi tutkimusaineistoa kerättiin myös yhdessä parihaastattelussa. Parihaastattelu oli luonteva valinta yhden asiakkuuden tietojen kartoittamiseksi, sillä tutkimuskohteena oli pariskunta.

Henkilökohtaisten yksilöhaastattelujen ja yhden parihaastattelun valintaan vaikuttivat haastatteluissa esiin nousseet henkilökohtaiset tiedot ja henkilökohtaiset asiat. Henkilökohtaisten ja vaikeiden asioiden esiin nouseminen haastatteluissa oli ennakoitavissa, sillä jokaisen haastateltavan asunnottomuuden tai epäsopivien asumisolosuhteiden taustalla on erilaisia ongelmia. Ryhmähaastattelussa haastateltavat olisivat saattaneet olla sulkeutuneita, jolloin subjektiivinen tutkimustieto olisi jäänyt suppeaksi (Jussila 2013). Laajan subjektiivisen tutkimustiedon kartoittamisen mahdollistamiseksi yksilöhaastattelu sopi tähän tutkimukseen näin ollen parhaiten.

8.4.1 Toteutus

Etsivä-projektin projektityöntekijät valitsivat mahdolliset haastateltavat asiakkaistaan Haminan ja Kotkan alueilta. Projektityöntekijät ottivat yhteyttä suunniteltuihin haastateltaviin kertoakseen tutkimuksesta sekä kysyäkseen halukkuutta osallistumiseen. Samalla he kysyivät lupaa haastateltavan yhteystietojen välittämiseen. Kaikki etukäteen suunnitellut haastateltavat olivat halukkaita osallistumaan tutkimukseen ja antoivat luvan välittää puhelinnumerosa minulle. Lupa puhelinnumeroiden eteenpäin välittämiseen selvitettiin, jotta pystyin soittamaan haastateltaville kertoakseni lisätietoja tutkimuksesta ja sopiakseni haastattelujen alustavasta ajankohdasta.

Otin haastateltaviin puhelimitse yhteyttä muutaman viikon kuluttua projektityöntekijöiden annettua haastateltavien yhteystiedot. Puhelujen aikana varmistin haastateltavien olevan vielä halukkaita osallistumaan tutkimukseen. Kaikki haastateltavat vastasivat myöntävästi, joten kerroin tutkimuksen aiheesta ja sisällöstä yksityiskohtaisemmin. Ensimmäisten puhelujen aikana ei vielä sovittu tarkempaa aikataulua haastatteluajankohdasta, vaan lupauduin soittamaan myöhemmin uudelleen kun haastattelu on hieman ajankohtaisempi. Otin haastateltaviin uudestaan yhteyttä noin kahden viikon kuluttua ensimmäisestä puhelusta. Tuolloin sovittiin puhelimitse haastattelujen tarkat ajankohdat. Tiedustelin haastateltavilta heidän aikataulujaan ja toiveitaan haastattelujen toteuttamiseen. Yhteistä ajankohtaa sopiessa kuvailin haastateltaville haastattelujen aihepiirin ja kulun sekä arvioin viitteellisen keston. Näin asiakas pystyi varmistumaan haastattelun sisällöstä ja kestosta. Viitteelliseksi haastattelun kestoksi arvioin noin tunnin. Suurin osa haastatteluista toteutui yhdessä etukäteen sovittuna haastatteluajankohtana, yhtä haastattelu siirrettiin haastateltavan sairastumisen vuoksi viikolla

eteenpäin. Neljä haastattelua toteutui vuoden 2013 kesäkuussa ja kaksi haastattelua heinäkuussa.

Laadullinen tutkimus antaa usein edellytykset aineiston kokoamiseen luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Tämän takia henkilökohtaiset yksilö- ja parihaastattelut mahdollistivat tutkijan jalkautumisen haastateltavien koteihin. (Ks. Hirsjärvi ym. 2007, 160.) Ehdotin puhelimitse kaikille haastateltaville mahdollisuutta toteuttaa haastattelu haastateltavan omassa kodissa. Haastattelu haastateltavan kodissa on hyvä vaihtoehto, joka ei aiheuta haastateltaville erillistä vaivaa esimerkiksi matkustaa julkisilla liikennevälineillä haastattelupaikalle. Koti haastattelupaikkana on hyvä vaihtoehto myös siksi, että se on rauhallinen ja häiriötön paikka. Haastateltavien voi olla helpompi myös puhua henkilökohtaisista kokemuksistaan tutussa ympäristössä. Tässä tutkimuksessa koti on myös melko luonnollinen kohtaamispaikka, sillä haastateltavien ollessa Etsivä-projektin asiakkaita projektityöntekijät ovat jalkautuneet asiakkaiden koteihin.

Kysyin haastateltavilta mielipidettä ja lupaa kodissa tapahtuvaan haastatteluun. Kaikille haastateltaville annettiin selkeä mahdollisuus kieltäytyä ja ehdottaa jotakin toista paikkaa. Kaikki haastateltavat kuitenkin suostuivat kodeissa tapahtuviin haastatteluihin. Yksi haastattelu kuitenkin toteutettiin haastateltavan työajalla Haminan Sininauha ry:n päivätoimintakeskuksella, Sinikeitaalla, yhdistyksen toiminnanjohtajan ehdotuksesta. Haastattelu Sinikeitaalla mahdollisti rauhallisen eristetyn tilan ja työajalla toteutettu haastattelu säästi haastateltavan vapaa-aikaa. Näin ollen tutkimuksen haastattelusta yksi toteutui Sinikeitaalla ja viisi muuta haastateltavien kodeissa.

Haastattelutilanne mahdollistaa suoran ja vapaan vuorovaikutuksen tutkijan ja haastateltavan välillä (Hirsjärvi ym. 2007, 199). Pohdimme yhdessä Haminan Sininauha ry:n toiminnanjohtajan ja projektityöntekijöiden kanssa tähän tutkimukseen sopivinta tallennusmenetelmää. Päädyimme haastattelujen tallentamiseen nauhurin avulla, sillä kirjallinen tallentaminen haastattelun aikana olisi saattanut häiritä keskustelunomaisen haastattelun kulkua. Tallentaminen kirjallisesti olisi saattanut olla hidasta ja työlästä vapaamuotoisen haastattelun aikana, jossa keskinäinen vuorovaikutus on aktiivista. Nauhurilla tallentamisesta tiedostettiin riski siitä, että haastateltavat saattaisivat jännittää äänitallenteen jäämistä. Tämä saattaisi pahimmassa tapauksessa estää arkaluontoisimmista asioista keskustelemisen. Vapautuneen keskustelunomaisen haastattelun aikaansaamiseksi ennen haastatteluja kaikille haastateltaville painotettiin useaan ottee-

seen äänitallenteiden olevan täysin luottamuksellisia. Haastattelun nauhoittamisesta mainittiin jo ensimmäisen puhelun yhteydessä. Selvitin, että äänitallenteet on tarkoitettu ainoastaan minun käyttööni eikä niitä kuuntele kukaan muu. Kerroin äänitallenteiden hävitettävän välittömästi aineiston kokoamisen jälkeen.

Nauhuri ei kuitenkaan osoittautunut yhdessäkään haastattelussa keskustelua rajoittavaksi tekijäksi, sillä haastattelutilanteet tuntuivat avoimilta. Ilmapiiri oli vapautunut ja luottamuksellinen. Nauhuri osoittautui tämän tutkimuksen tutkimusaineiston keruussa hyväksi tallennuskeinoksi, joka ei aiheuttanut katkoja haastattelutilanteissa.

8.4.2 Teemat

Tämän opinnäytetyön tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluissa, jotka pohjautuvat erilaisiin teemoihin. Vapaasti keskustellen käsiteltävien teemojen on tarkoitus antaa vastauksia tutkimuskysymykseen. (Ks. Vilka 2005, 101.) Tutkimuskysymyksen selvittämisen kannalta haastatteluun oli etukäteen valittava tarkasti keskeisiä aihealueita, jotka antaisivat vastauksia tutkimusongelmaan. Teemojen tarkka pohdinta ja harjittu valitseminen oli ensisijaisen tärkeää kattavan tutkimusaineiston aikaansaamisessa.

Tutkimuksessa käytetyn teemahaastattelulomakkeen (liite 1) teemat pohjautuvat opinnäytetyön teoreettiseen viitekehykseen vahvasti. Koska tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Etsivä-projektin palveluiden vaikutuksia asiakkaiden koetun hyvinvoinnin edistymiseen, oli teemahaastattelussa tärkeää nostaa esiin hyvinvointia koskevia teemoja. Subjektiiivinen hyvinvointi koostuu monista asioista, joten teemoja oli useita: *elintaso (having)*, *yhteisyyssuhteet (loving)*, *itsensä toteuttaminen (being)*, *elämänhallinta*, *arjenhallinta ja toimintakyky*. Haastattelulomakkeen teemat muodostivat kattavan kokonaisuuden ihmisten koetusta hyvinvoinnista, jonka laaja-alainen kartoittaminen antoi riittävän tutkimusaineiston tutkimuskysymyksen selvittämiseksi. Koetun hyvinvoinnin monipuolinen kartoittaminen oli tässä opinnäytetyössä erityisen tärkeää huomioida, sillä kaikkien haastateltavien taustat ja elämäntilanteet olivat keskenään hyvin erilaisia.

Haastattelulomakkeen teemojen alla keskusteltiin monista hyvinvointia muodostavista alueista, joiden avulla haastateltavien subjektiivisen hyvinvoinnin kokemukset pystyttiin kartoittamaan tarkkaan. Palveluiden vaikutusten selvittämiseksi haastateltavia ke-

hotettiin tarkastelemaan koettua hyvinvointia palveluiden vaikutusten arvioinnin näkökulmasta. Haastateltavat peilasivat projektin palveluiden vaikutuksia omaan koettuun hyvinvointiin arvioimalla palveluiden vaikutuksia. He tarkastelivat palveluiden vaikutuksia oma-aloitteisesti sekä kysymysten avulla pohdiskellen tilannettaan ennen projektia, projektin aikana sekä projektin palveluiden jälkeen. Projektia ennen, sen aikana ja jälkeen -asetelmaa hyödynnettiin, jotta haastateltavien kokemat palveluiden vaikutukset pystyttiin tuomaan esiin selkeästi. Erityisesti haastateltavat vertailivat asiakkuutta edeltäviä kokemuksia projektin jälkeisiin kokemuksiin pohtiessaan palveluiden vaikutuksia. Vertailua käytettiin kaikissa haastatteluissa jokaisen teeman kohdalla.

Haastattelutilanteessa teemojen tulee olla sekä haastattelijan että haastateltavan tiedossa (Hirsjärvi ym. 2007, 203). Ennen haastatteluja esittelin haastateltaville teemahaastattelulomakkeen, johon haastattelu pohjautuisi. Kävin lävitse keskeiset teemat ja niiden käsittelytavan. Kerroin, että teemat käydään läpi aihealueista keskustellen satunnaisessa järjestyksessä. Teemahaastattelussa teemojen käsittelyjärjestyksellä ei ole merkitystä, mikä helpotti luontevan ja avoimen keskustelun aikaansaamista (ks. Vilka 2005, 101–102). Kaikki teemat pystyttiin käsittelemään keskusteluissa silloin kun se tuntui tarpeelliselta ja luontevalta (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 73).

Ennen varsinaisten teemojen käsittelyä kartoitin haastateltavien perustietoja. Perustietojen ja elämäntilanteen kartoitus pohjautui teemahaastattelulomakkeen *Perustiedot-osioon*. Taustatietojen kartoittaminen tulee aina huomioida teemahaastatteluissa, sillä on tärkeää ymmärtää, mistä näkökulmasta ja kokemuksista haastateltavat peilaavat käsiteltäviä asioita (Vilka 2005, 110). Nimen ja iän lisäksi kartoitin haastateltavien elämäntilannetta yleisesti. Pääasiassa kartoitin haastateltavien asumiseen liittyviä asioita. Selvitin haastateltavien asumista ennen Etsivä-projektia tiedustelemalla syitä projektin palveluiden pariin ohjautumiseen. Käsittelin myös haastateltavien nykyistä asumista. Selvitin, että asuvatko haastateltavat haastatteluhetkellä projektin kautta löydettyssä asunnossa. Perustietoja käsitellessä kysyin haastateltavien asiakkuuden kestoa ja selvitin haastateltavien hyödyntämiä projektin palveluita.

Perustiedot kartoitettua haastattelu siirtyi varsinaisiin teemoihin, joiden tarkoitus oli kartoittaa Etsivä-projektin palveluiden vaikutuksia haastateltavien subjektiiviseen hyvinvointiin. Kaikissa haastatteluissa projektin palveluiden vaikutukset nousivat esiin jokaista teemaa läpikäydessä. Etukäteen määritellyt teemat käsiteltiin jokaisen haastat-

telun aikana. Haastattelutilanteissa huolehdittiin, että keskustelu pysyi ennalta asetetuissa teemoissa (ks. Vilkkä 2005, 103). Ohjailin keskustelua takaisin sovittujen teemojen pariin mikäli keskustelu lähti karkaillemaan muihin aihealueisiin.

Elintaso (having) -teemaa tarkastellessa haastateltavat kuvailivat asumistaan ja taloudellista tilannettaan pohtien projektin palveluiden vaikutuksia niihin. Haastateltavat pohtivat myös elämän perustarpeiden täyttymistä. Perustarpeiksi käsitettiin esimerkiksi riittävä ravinto ja turvallisuuden tunne. *Yhteisyyssuhteet (loving) -teemassa* haastateltavat arvioivat projektin palveluiden vaikutuksia sosiaaliin suhteisiin, kuten perheeseen ja ystäviin. Haastateltavat pohdiskelivat myös ryhmään kuulumisen tunteitaan ja projektin palveluiden vaikutuksia niihin. *Itsensä toteuttaminen (being) -teeman* alla haastateltavat tarkastelivat mahdollisuuksiaan tehdä itselleen mieluisia asioita. He peilasivat projektin palveluiden vaikutuksia siihen. Haastateltavat muun muassa kuvailivat vapaa-ajan vietossaan tapahtuneita muutoksia. He kertoivat myös muilta ihmisiltä saatavan hyväksynnän kokemuksestaan ja sen muutoksista. *Elämönhallinta-teemassa* haastateltavat kuvailivat näkemyksiään oman elämönhallinnan tunteesta ja ohjaamisesta sekä vastoinkäymisten kohtaamisesta. He tarkastelivat saatujen palveluiden vaikutuksia niihin ja elämän mielekkyyteen. *Arjenhallinta-teemaa* käsiteltäessä haastateltavat kuvailivat arjessa selviytymistään ja tunnetta niiden hallinnasta. Tässäkin he pohtivat projektin asiakkuuden myötä tulleita mahdollisia muutoksia. Haastateltavat arvioivat esimerkiksi kotiaskareiden ja muiden arjen rutiinien hoitoa. He pohdiskelivat myös kykyään tehdä itsenäisiä päätöksiä. *Toimintakyky-teemassa* haastateltavat puhuivat sekä fyysisistä, psyykkisistä että sosiaalisista kyvyistään selviytyä omassa ympäristössään. Palveluiden vaikutuksia tarkastellessa haastateltavat pohdiskelivat esimerkiksi terveydentilaansa fyysisestä osa-alueesta, ja mielenterveyttään psyykkisestä osa-alueesta, käsitellessään. Sosiaalista osa-alueesta tarkasteltaessa haastateltavat pohtivat esimerkiksi omaa kykyään luoda ja ylläpitää vuorovaikutussuhteita.

8.5 Tutkimusaineiston analysointi

Tutkimuksen sisällönanalyysillä tarkoitetaan aineistoon huolellista perehtymistä sekä sen kokonaisvaltaista jäsentelyä, erittelyä ja pohdintaa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tutkimusaineiston analyysissä nousi esiin monia mielenkiintoisia asioita ja näkökulmia. Tässä opinnäytetyössä aineiston analyysiä rajasi haastateltavien hyvinvoinnin lisääntymisen näkökulma. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 92.) Tässä opin-

näytetyössä pyrittiin selvittämään miten Etsivä-projektin palvelut ovat vaikuttaneet eri elämäntilanteissa olevien asunnottomien koetun hyvinvoinnin lisääntymiseen. Projektin palvelun vaikutuksia kartoitettiin positiivisesta näkökulmasta. Tutkimustuloksissa on eritelty aineiston pohjalta vastaus tutkimusongelmaan.

Jotta tutkimustuloksia voidaan tuottaa, täytyy tutkimusaineisto muuttaa tutkittavaan muotoon. Tässä opinnäytetyössä nauhoitetut aineistot muutettiin kirjalliseen muotoon. Näin on meneteltävä aina kun kyseessä on nauhoitettu tutkimusaineisto haastatteluista. Puheen kirjaamista tekstimuotoon kutsutaan litteroinniksi. Aineiston litteroinnissa tutkija tutustuu aineistoon kokonaisvaltaisesti. Litterointi mahdollistaa aineiston tarkan läpikäymisen. (Ks. Vilka 2005, 115.) Tutkimusaineiston analysointi alkoikin kirjalliseen tutkimusaineistoon tutustumisella. Tutustuin kirjalliseen muotoon muutettuihin haastatteluihin lukemalla ne läpi useaan otteeseen. Aineisto tuli tutuksi, ja jo tässä vaiheessa siitä nousi esiin tutkimuskysymykseen vastaavia yhtäläisyyksiä ja teemat alkoivat jäsentyä mielessäni (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 92).

Tutkimusaineisto jäsenyi lopulliseen muotoonsa teemoittelun avulla. Teemoittelu on aineiston järjestämisen muoto, jossa korostuu kustakin teemasta kerrotut asiat. Aineiston purku ja ryhmittely tapahtui eri aihealueiden mukaan, mikä mahdollisti teemojen esiintyvyyden vertailun. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Teemoittelun tutkimusaineiston tietokoneella tekstinkäsittelyohjelman ”kopioliitä”-toimintoa apuna käyttäen. Aluksi ryhmittelin tutkimusaineiston teemahaastattelulomakkeessa olevien teemojen mukaisesti. Käytännössä aineiston teemoittelu tapahtui siten, että kunkin teeman alle kokosin haastatteluista ne kohdat, joissa kyseistä teemaa käsiteltiin. (Ks. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Haastattelujen teemojen mukaisesti aineiston alustava ryhmittely oli selkeää (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 93).

Teemoittelussa ilmeni kuitenkin hyvinvoinnin lisääntymiseen liittyviä yhtäläisyyksiä, jotka oli syytä huomioida tutkimustuloksissa. Ennalta arvaamattomia teemoja voi esiintyä, sillä laadullisessa tutkimuksessa tutkija ei voi päättää asioiden tärkeyttä (ks. Hirsjärvi ym. 2007, 160). Uusi teemoittelu oli aiheellista myös tutkimuskysymykseen vastaamisen kannalta, sillä tässä opinnäytetyössä tarkoitus oli nimenomaan hakea aineiston samankaltaisuutta (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Haastattelunteemojen pohjalta ryhmitellyt tutkimustulokset olisivat saattaneet antaa melko epäsuoran vastauksen tutkimuskysymykseen. Tämän vuoksi aineisto teemoiteltiin uudelleen.

Tutkimusaineisto ryhmittäytyi toistamiseen alustavien teemojen pohjalta. Uudestaan muotoutuneet teemat tekivät tutkimustulosten tuottamisesta helpompaa ja antoivat selkeitä vastauksia tutkimusongelman selvittämiseen. Uuden ryhmittelyn tuloksena syntyivät teemat: *asumisolosuhteiden parantuminen, asunnottomuuden keston lyheneminen, elämän- ja arjenhallinnan lisääntyminen, koetun elämänlaadun parantuminen ja taloudellisen tilanteen parantuminen*. Tutkimusaineiston analysointiprosessin päätteeksi tarkastelin tutkimustulosten teemoja perusteellisemmin. Yksityiskohtainen tarkastelu toi esiin ne asiat, jotka ovat tutkimustulosten tuottamisen kannalta tärkeitä.

8.6 Tutkimuksen toteutusaikataulu

Esitin kiinnostukseni tehdä opinnäytetyöni Etsivä-projektille joulukuussa 2012 oltuani työharjoittelussa Haminan Sininauha ry:ssä kahden kuukauden ajan. Keskustelu opinnäytetyön tekemisestä heräsi Etsivä-projektin ohjausryhmän kokouksessa, jossa oli läsnä Haminan Sininauha ry:n puheenjohtaja, toiminnanjohtaja, Etsivä-projektin projektityöntekijät sekä muita projektin yhteistyötahojen edustajia. Sovimme opinnäytetyön tekemisestä yhdistyksen puheenjohtajan kanssa. Asian sovittua otin yhteyttä Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opinnäytetyövastaavaan. Opinnäytetyöni aihe vahvistettiin vuoden 2012 lopulla.

Vuoden 2013 alussa, tammikuussa, tapasin tilaajatahon ensimmäisen kerran opinnäytetyöstä keskustellen ja aihetta suunnitellen. Tapaamisessa oli mukana toiminnanjohtaja ja projektityöntekijät. Projektin tarpeita ja omaa kiinnostustani kohtaava aihealue löytyi ja allekirjoitin toiminnanjohtajan kanssa opinnäytetyöhön liittyvät sopimukset. Tapaamisen jälkeen tein opinnäytetyöstäni tutkimussuunnitelman. Esitin tutkimussuunnitelmani Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opinnäytetyöryhmän aloitusseminaarissa helmikuussa 2013.

Aloin työstämään opinnäytetyöni teoriaosuutta helmikuussa 2013. Opinnäytetyön teoriaosuus valmistui kevään aikana ja toukokuussa 2013 suunnittelin teemahaastattelurungon sen pohjalta. Kevään aikana projektityöntekijät valitsivat haastateltavat ja ottivat heihin yhteyttä. Tapasimme toiminnanjohtajan ja projektityöntekijöiden kanssa toukokuussa 2013, jolloin sain tutkimukseen suostuneiden haastateltavien yhteystiedot. Samassa tapaamisessa esittelin tilaajataholle suunnittelemani teemahaastattelulomakkeen ja sain heidän hyväksynnän haastattelulomakkeen keskeisistä teemoista. Otin puhelimitse yhteyttä haastateltaviin vuoden 2013 toukokuussa ensimmäisen ker-

ran kertoakseni tutkimuksesta. Kesäkuussa 2013 soitin heille uudestaan sopiakseni haastattelujen tarkemmat ajankohdat. Haastattelut toteutuivat kesä- ja heinäkuussa 2013. Heinäkuussa aloitin tutkimusaineiston purkamisen litteroimalla aineiston. Suoritin aineiston purun ja analyysin kesän ja syksyn 2013 aikana. Tein opinnäytetyön valmiiksi lokakuussa 2013. Opinnäytetyöni loppuseminaari järjestetään Kymenlaakson ammattikorkeakoulun päättöseminaarissa lokakuussa 2013. Luovutan tutkimukseeni tilaajataholle lokakuussa 2013 päättöseminaarin jälkeen.

8.7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Etsivä-projektin työntekijät ovat kysyneet kaikilta tutkimukseen osallistuneilta halukkuutta osallistua tutkimukseen ja lupaa yhteystietojen luovutukseen. Asiakkaat ovat antaneet luvan yhteystietojen eteenpäin välittämiseen, joten asiakastietojen luovutus on tapahtunut haastateltavien suostumuksella. Haastateltavilta on useaan otteeseen varmistettu halukkuus osallistua tutkimukseen ja heille on selvitetty useasti tutkimuksen tarkoitus ja kulku puhelimitse. Puheluiden aikana selvitin heille haastattelun kulun ja nauhurin käytön tarkoituksen. Painotin tietojen luottamuksellista käsittelyä ja nimettömyyttä. Haastattelutilanteessa asiakkaille selvitettiin vielä kertaalleen tutkimuksen tarkoitus, haastattelutilanteen eteneminen ja tutkimusaineiston luottamuksellisuus. Haastateltavien riittävästä informaatiosta ja vapaaehtoisuudesta on siis huolehdittu ja varmistuttu.

Tutkimusaineistoa on käsitelty luottamuksellisesti haastateltavien yksityisyyttä kunnioittaen. Haastateltavien yksityisyyttä on suojattu nimettömyydellä ja tunnistettavien tietojen poistamisella. Näin ollen haastateltavia ei ole mahdollista tunnistaa kirjallisesta tutkimusaineistosta eikä valmiista tutkimuksesta. Tutkimusaineisto on käsitelty luottamuksellisesti ja tutkimustulokset on koottu ja analysoitu haastateltavien sanomisien perusteella. Käsitelty tutkimusaineisto on tuhottu jälkeenpäin.

Jonkin tietyn palvelun, tässä opinnäytetyössä Etsivä-projektin, vaikutuksia on vaikea tutkia, mutta se on kuitenkin mahdollista subjektiivisella tasolla ihmisten oman kokemuksen kautta. Subjektiivisten kokemusten selvittäminen palvelun vaikutuksista on luotettavaa vaikuttamistietoa. Jotta tutkimustieto Etsivä-projektin vaikutuksista olisi todenmukainen, haastateltaviksi ei valittu niin sanottuja ”helppoja tapauksia” hyvien tulosten osoittamiseksi. Tutkimukseen valitut asiakkaat on valittu huomioiden erilaiset taustat ja elämäntilanteet. Valinnassa otettiin myös huomioon haastateltavien mahdol-

linen suostumus haastatteluun. Haastateltavien valinta on ollut tasapuolinen ja tutkimuskysymykseen sopiva. (Jussila 2013.) Tasapuolisuuden toteutumiseksi haastateltavien valinnassa on huomioitu myös koko Etsivä-projektin toiminta-alue. Sekä Kotkan että Haminan alueelta on valittu saman verran erilaisia asiakkuuksia tutkimuskohteeksi. Kummankin alueen asiakkaiden kanssa tehtiin kolme erillistä haastattelua.

Tutkimuksessa käytetty teemahaastattelurunko on esitelty Etsivä-projektin työntekijöille ennen haastatteluja, jotta haastattelutilanteita rajaavat teemat olisivat mahdollisimman asianmukaisia. Projektityöntekijöiden mielestä olennaiset hyvinvointiin liittyvät teemat nousevat hyvin esiin ja ohjaavat haastatteluja luotettavan vaikuttamistiedon saamiseen. Opinnäytetyön tutkimusaineisto on koottu teemahaastattelurungon avulla viidessä yksilöhaastattelussa ja yhdessä parihaastattelussa. Kaikissa haastatteluissa teemahaastattelurunko oli sama, joten jokaisen haastattelun asiasisältö pohjautui ennalta suunniteltuihin yhtenäisiin teemoihin. Haastattelut tapahtuivat vastaajien omissa kodeissa, joissa ei ole ollut häiriötekijöitä. Haastatteluihin käytettiin aikaa neljästäkymmenestäviidestä minuutista aina puoleentoista tuntiin saakka. Haastattelutilanteet olivat rauhallisia, ja ne mahdollistivat täyden keskittymisen haastattelutilanteeseen. Haastattelut tuottivat riittävän laajaa tutkimusaineistoa selvittämään tutkimusongelmaa aineistoa vääristämättä. Tutkimusaineistoa tuki tutkimuspäiväkirjani, johon kokosin jokaisen haastattelun jälkeen havaintoja tutkimustilanteesta. Pääasiassa havaintoni painottuivat haastattelun ilmapiiriin.

Tutkimuspäiväkirjan mukaan vapaamuotoiset tutkimushaastattelut olivat keskustelunomaisia ja avoimia. Haastattelutilanteet olivat rentoja ja varsin esteettömiä ensimmäistä haastattelua lukuun ottamatta, joka oli haastatteluista kaikkein haastavin. Haastattelu oli tutkijalle uusi asia, joten ensimmäiseen haastatteluun liittyi luonnollisia vaikeuksia. Tutkijan jännityksellä oli todennäköisesti jossain määrin vaikutusta haastattelun jännittyneeseen ilmapiiriin. Edellä mainittujen asioiden lisäksi ensimmäinen haastattelu oli haastava myös verbaalisista syistä, sillä haastateltava oli maahanmuuttajataustainen. Haastattelu toteutui suomen kielellä, mikä saattoi vaikeuttaa haastateltavan vapaata itseilmaisua. Myös erilaisella kulttuuritaustalla saattoi olla vaikutusta hillittyyn ilmaisuun (ks. Tunteet eri kulttuureissa). Edellä mainittujen seikkojen perusteella ensimmäinen haastattelu ei ollut yhtä luotettava kuin muut haastattelut ja sen vuoksi se heikentää tutkimuksen luotettavuutta.

Muut haastattelutilanteet olivat tutkimusaineiston tuottamisessa luotettavia, sillä ne olivat välittömiä ja haastateltavien kerronta vaikutti varsin aidolta. Niiden vapaamuotoisuus rentoutti ja mahdollisti vastaajien kertoa vapaasti omista kokemuksistaan ja näkemyksistään. Haastattelut käytiin läpi luottamuksellisessa ilmapiirissä, mikä osaltaan mahdollisti avoimen kommunikoinnin. Kysymykset olivat selkeitä, sillä ne esitettiin yksitellen (ks. Hirsjärvi ym. 2007, 197). Rajatut ja yksinkertaiset kysymykset estivät tuloksinvaraisuuden ja johdattelun (Jussila 2013). Tarpeen vaatiessa epäselviksi jääneisiin asioihin voitiin palata ja niitä pystyttiin täsmentämään. Näin välttyttiin virhetulkinnoilta.

Ennen haastatteluja kävin tarkasti läpi teemahaastattelulomakkeen aihealueita ja niihin liittyvien kysymyksien asettelua. En tehnyt koehaastattelua. Haastattelujen vapautuneen ilmapiirin ansiosta kysymysten esittäminen tuntui helpolta ja luonnolliselta. Jälkeenpäin äänitallenteita kuunnellessani kiinnitin huomiota omaan toimintaani haastattelijana. Pääsääntöisesti kysymystenasettelu oli onnistunutta ja yksinkertaista. Haastateltavat ymmärsivät kysymykseni hyvin. Mielestäni onnistuin hyvin myös välttämään johdattelevat kysymykset.

Vaikka haastattelu tiedonkeruumenetelmänä on perustellusti opinnäytetyön tutkimuskysymyksen selvittämiseen sopiva, on joitakin haastattelutilanteiden varjopuolia huomioitava opinnäytetyön luotettavuudessa. Tulosten analyysissä on huomioitu onnellisuusmuuri, joka on luonnollinen ilmiö haastattelutilanteissa. Sillä tarkoitetaan sitä, että haastateltavat antavat ymmärtää asioidensa olevan paremmin kuin mitä ne todellisuudessa ovat. Tämä johtuu vieraskoreudesta. Tutkijalle ei välttämättä paljasteta kaikkia, etenkin negatiivisia, asioita itsestään ja omasta elämäntilanteesta. (Ruohonen, Rissanen & Manninen 2006.)

Todenmukaisen vaikuttamistiedon saamiseksi vaikeistakin asioista puhuminen on tutkimustuloksen luotettavuuden kannalta tärkeää. Tutkimusaineiston luotettavuudessa on huomioitava haastateltavien saattaneen antaa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia. Koska haastateltavilla oli asunnottomuuden tai epäsopevien asumisolosuhteiden taustalla erilaisia ongelmia, vaikeat asiat nousivat väistämättä keskustelussa esiin. Haasteena on esimerkiksi alkoholin käytöstä ja taloudellisesta tilanteesta vaikeneminen. (Ks. Hirsjärvi ym. 2007, 202.) Mielestäni haastattelujen vapautuneen ilmapiirin ansiosta haastateltavat pystyivät puhumaan asunnottomuuteen liittyvistä ongelmistaan

melko avoimesti. Kokonaan onnellisuusmuurin murtaminen vaatii kuitenkin useampia haastattelukertoja, jolloin tutkija tulee tutuksi. Yksittäisessä haastattelussa onnellisuusmuuria on vaikea ylittää. (Ruohonen, Rissanen & Manninen 2006.) Tutkimustulosten luotettavuudessa on myös huomioitu ajan kuultavan muistot helposti palveluiden vaikutuksia kartoittaessa (Jussila 2013). Luotettavien tutkimustulosten aikaansaamiseksi tuloksia tulkittaessa on huomioitu haastattelujen konteksti- ja tilannesidonaisuus (ks. Hirsjärvi ym. 2007, 202).

Tutkimuksen tekijän asenne tulee olla mahdollisimman kantaa ottamaton koko tutkimuksen ajan (Vilkka 2005, 33). Puolueettomuus on laadukkaan tutkimuksen luotettavuuden tärkeä kriteeri. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimustulokset suodattuvat aineistosta tutkijan tulkintojen kautta, joten riskit puolueellisuuteen on olemassa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 135.) Tässä opinnäytetyössä riskit puolueellisuuteen oli erityisen suuret, sillä tutkija on suorittanut työharjoittelujakson tilaajatahon, Haminan Sininauha ry:n, toiminnassa. Riskit oli tiedostettu tutkimusprosessin alusta saakka, mikä edellytti toiminnan tarkkaa suunniteltua. Pyrin välttämään puolueellisuutta mahdollisimman paljon tuottaakseni eettisesti kestävästä tutkimuksesta. Tavoitteenani on ollut koko prosessin ajan tuottaa luotettavaa ja todellista tutkimustietoa tilaajataholle. Olen pyrkinyt tietoisesti objektiivisuuteen koko opinnäytetyön ajan, mutta erityisesti tutkimusaineiston analyysin ja tutkimustulosten tuottamisen aikana. Mielestäni olen onnistunut tuottamaan puolueettoman tutkimuksen ja rehellisiä tutkimustuloksia. Tähän, ja muihin edellisiin kappaleisiin vedoten, opinnäytetyön tutkimusta voi pitää luotettavana ja eettisesti toteutettuna.

9 TUTKIMUSTULOKSET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten Etsivä-projektin asiakkuus on lisännyt asiakkaiden koettua hyvinvointia. Koska Etsivä-projektin asiakaskunta on hyvin monipuolinen, opinnäytetyössä tahdottiin selvittää keskenään erilaisissa elämäntilanteissa olevien ihmisten kokemuksia projektin palveluista. Opinnäytetyö oli kohdeyhmän monimuotoisuuden takia mielenkiintoinen ja vaativa. Teemahaastattelulomakkeen tuottamisessa ja haastattelutilanteissa oli pohdittava tarkkaan, kuinka erilaisen ihmisten subjektiivinen kokemus hyvinvoinnista tulisi ilmi mahdollisimman selkeästi. Haastattelujen haasteena oli saada haastateltavien kokemuksia projektin palveluiden vaikutuksista riittävästi esiin. Haastatteluissa oli tärkeää kysyä ja selvittää haasta-

teltävien kertomaa projektin palveluiden vaikutuksista, jos tietoa oli syytä lisätä tai tarkentaa. Myös aineiston teemoittelu oli haastavaa. Teemoittelun haasteena olivat haastateltavien erilaiset kokemukset Etsivä-projektin asiakkuuden vaikutuksista koetun hyvinvoinnin lisääntymiseen. Toisistaan eroaviin kokemuksiin vaikuttivat asiakkaiden keskenään erilaiset kokemustaustat ja elämäntilanteet. Edellä mainittujen syiden vuoksi tutkimusaineisto vaati työlään teemoittelun.

Tutkimuksesta saadut tutkimustulokset on esitelty teemoittain seuraavissa alaluvuissa. Tutkimustuloksissa esitellyt teemat ovat edellisen kappaleen perustelujen mukaan nousseet esiin haastattelujen tutkimusaineistosta ja sen vuoksi ne eivät ole yhtenäiset teemahaastattelulomakkeen teemojen kanssa. Ennen teemojen läpikäymistä on kuitenkin oleellista käsitellä teemahaastattelulomakkeen perustiedot-osiossa ilmenneet haastateltavien taustatiedot. Perustietojen kartoituksessa ilmeni haastateltavien ikäjakautuma, asiakkuuksien kestot ja ajankohdat, haastateltavien palvelutarpeet sekä Etsivä-projektin tarjoamat palvelut.

Haastateltavien ikäjakautuma oli laaja. Haastateltavat olivat haastatteluajankohtana iältään 19–52-vuotiaita. Suurin osa haastateltavista asettui ikähaarukan keskivaiheille. Etsivä-projektien asiakkuuksien alkamis- ja päättymisajankohtia sekä kestoja tiedusteltaessa ilmeni, että haastateltavat eivät muistaneet niitä kovin tarkkaan. Haastattelulomassa kuitenkin selvisi, että asiakkuudet ovat kestäneet pääsääntöisesti muutamien kuukausien ajan. Haastattelujen ajankohdasta katsoen viisi asiakkuutta oli päättynyt joitakin kuukausia vaille vuosi sitten. Kahden haastateltavan asiakkuus oli muutamaa kuukautta pitkäkestoisempi. Nämä pidemmät asiakkuudet kestivät yli vuoden. Yhden asiakkuuden päättymisestä oli kulunut noin puoli vuotta, mikä oli lyhyin aika asiakkuuden päättymisajankohdista. Pisin aika asiakkuuden päättymisestä oli reilu vuosi sitten haastatteluajankohdasta katsoen.

Tutkimukseen osallistuneiden haastateltavien elämäntilanteet olivat keskenään erilaisia. Tutkimukseen osallistuneiden asunnottomuuden taustalla oli asuntohäätö, ero, irtisanottu vuokrasopimus, epäsopivat asuinolosuhteet, lapsuudenkodista muuttaminen sekä fyysisen toimintakyvyn ja taloudellisen tilanteen vuoksi epäsopiva asunto. Vaikka haastateltavien taustat erosivat toisistaan, palvelutarpeet asumiseen liittyen osoittautuivat hyvin samankaltaisiksi.

Lähtökohtaisesti haastateltavia yhdisti tarve saada kokonaisvaltaista tukea ja apua asunnon etsinnässä. Haastateltavat kertoivat saaneensa Etsivä-projektin projektityöntekijöiltä monipuolista palvelua. He kertoivat tavanneensa Etsivä-projektin työntekijää useaan otteeseen asiakkuuden aikana. Pääasiassa tapaamiset tapahtuivat asiakkaiden kodeissa, mutta tapaamisia järjestettiin myös työntekijöiden toimistotiloissa. Asiakkaan ja projektityöntekijän välisissä keskusteluissa korostui monimuotoinen neuvonta asunnon etsimisessä ja asumiseen liittyvissä asioissa. Jokainen mainitsi, että projektityöntekijä kävi katsomassa uutta, yhdessä hankittua, asuntoa ennen asiakkuuden päättymistä. Haastateltavat sanoivat projektityöntekijöiden kartoittaneen heidän elämäntilanteensa kokonaisvaltaisesti asumiseen, mutta erityisesti asumiseen liittyvissä asioissa.

Monet kokivat erityisen tärkeäksi Etsivä-projektin työntekijöiden tarjoaman tuen. Haastateltavista neljä korosti projektin työntekijöiden antaneen paljon tukea rohkais-
ten asunnon etsimiseen. Tuki koettiin tärkeäksi voimavaraksi. Yksi haastateltavista kuvaili monien haastateltavien painottamaa tukea seuraavasti:

”Se oli tavallaa se, et siin oli joku sit tukena. Ja mä laitoin itteni, sain ittestäni enemmän irti, tai sillee et sai katottuu niit kämppii. (H4.)”

Tuki tuli ilmi myös avunantona haastateltavien yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Tukea kaivattiin erityisesti asunnon etsimisessä. Haastateltavista neljä mainitsi etsineensä asuntoa yhdessä projektityöntekijän kanssa. Tuen kerrottiin olevan tarpeen paniikkihäiriön vuoksi yhteydenottojen tekemiseen ja vieraiden ihmisten tapaamiseen. Kaksi haastateltavista mainitsi, että projektityöntekijät rohkaisivat etsimään asuntoa yksityisiltä vuokranantajilta. Aikaisemmin kumpikaan heistä ei uskonut saavansa asuntoa yksityiseltä puolelta, joten he eivät olleet edes yrittäneet. Eräs haastateltavista kertoi löytäneensä ratkaisun asumiseen liittyviin ongelmiinsa saamalla asunnon projektityöntekijän välityksellä Haminan Sininauha ry:n asumisyksiköstä Sinirannasta.

Haastatteluista ilmeni, että projektityöntekijät ovat toimineet asunnon haussa myös eräänlaisina tukihenkilöinä, joilta on voinut kysyä apua kaikkiin asumiseen liittyviin asioihin. Eräs haastateltavista mainitsi saaneensa projektityöntekijän kautta apua muuttoon. Tutkijalle välittyi käsitys siitä, että viisi haastateltavista koki projektityöntekijän vahvana yhteistyökumppanina projektin asiakkuuden aikana. Tämä tuli ilmi erityisen hyvin haastateltavien lämminhenkisenä muisteluna.

Haastateltavat saivat projektityöntekijöiltä myös fyysistä tukea. Lähes kaikki haastateltavista kertoi käyneen yhdessä projektityöntekijän kanssa asunonäytössä katsomassa projektin kautta löytämäänsä asuntoa. Haastateltavat saivat konkreettista apua projektityöntekijöiltä erilaisten muuttoon ja etuuskien hakuun liittyvien lomakkeiden täyttämässä. Apua kerrottiin saaneen myös takuuvuokran järjestämiseen sosiaalitoimen kautta. Eräs mainitsi myös pelkän fyysinen läsnäolon olleen tärkeä tuki esimerkiksi asunnon hankintaan liittyviä puheluita soittaessa.

9.1 Asumisolosuhteiden parantuminen

Asuminen nousi haastatteluissa esiin elintaso-teemaa läpikäydessä. Tutkimukseen osallistuneet haastateltavat kuvailivat haastattelun aikana asumistaan ennen ja jälkeen Etsivä-projektin palveluiden. He myös kertoivat syistä ja taustoista, joiden vuoksi uusi asunto oli löydettävä. Asunnottomuuden taustalla olevat syyt olivat haastateltavien erilaisten elämäntilanteiden vuoksi toisistaan varsin poikkeavia. Asunnottomuuden taustoilla oli asuntohäätö päihteidenkäytön vuoksi, irtisanottu vuokrasopimus, turvattomat ja asuinkelvottomat asuinolosuhteet, itsenäistymisen tarve sekä fyysisen toimintakyvyn heikentymisen ja taloudellisen tilanteen vuoksi epäsopiva asunto.

Kaikki haastateltavat asuivat haastatteluhetkellä Etsivä-projektin kautta löydettyssä asunnossa. Lähes kaikki haastateltavista kertoi edellisen asunnon olleen epäsopiva tavalla tai toisella. Jokaisella haastateltavalla oli yksilölliset syynsä asunnon epäsopivuuteen. Yksi haastateltavista kertoi entisen asunnon olleen liian suuri. Myös vuokrasopimuksen irtisanominen edellytti uuden asunnon löytämistä. Toinen haastateltava puolestaan kertoi asuneensa asuinkelvottomassa asunnossa. Asunto oli asuinkelvoton muun muassa sisäilmaongelmien vuoksi. Haastateltavista kaksi kertoi edellisen asunnon olleen viihtyisä, mutta muutto uuteen asuntoon oli välttämätön eron ja itsenäistymisen tarpeen vuoksi. Kahden haastateltavan asunto oli epäsopiva liian kalliin vuokran ja alentuneen fyysisen toimintakyvyn vuoksi. Edellisessä asunnossa esimerkiksi rappuset vaikeuttivat arkielämää paljon. Yksi haastateltavista kertoi pitäneensä edellisestä asunnosta, mutta ei pystynyt asumaan siellä asuntohäädön vuoksi. Asuntohäädön taustalla oli päihteiden käyttö.

Uusien asuntojen löytämisellä oli kiire. Syitä uuden asunnon pikaiseen hankkimiseen oli asuntohäätö ja irtisanottu vuokrasopimus sekä fyysisesti että psyykkisesti kuormittavat asuinolosuhteet. Monet haastateltavista suhtautui melko negatiivisesti entiseen

asuntoonsa. Negatiivinen suhtautuminen vaikutti johtuneen asuntojen epäsovivuudesta ja niihin liittyvistä vaikeuksista. Yksi haastateltavista totesi esimerkiksi:

”Kaikki voimat oli menny ku se kämppä oli sellanen ku se oli (H2).”

Monet haastateltavat kertoivat edellisten asuinalueidensa olleen epäsoivia. Tämä ilmeni viiden haastateltavan puheissa. He kuvailivat entisen asuinalueen syrjäisen sijainnin rajoittaneen liikkumista ja näin hankaloittaneen elämää. Yksi kertoi edellisen asuinalueen olleen hyvin levoton ja turvaton. Levottomuus tuli esiin myös toisen haastateltavan kuvaillessa entistä asuinympäristöään. Haastateltavista kaksi kertoi viihtyneen edellisillä asuinalueillaan.

Uuden asunnon myötä haastateltavien asuinolosuhteet paranivat. Kaikki haastateltavat pitivät asunnoistaan ja kokivat asumisen olevan hyvää. Jokaisen mielestä nykyinen asunto on heille parempi kuin edellinen. Eräs haastateltavista kuvaili muuttoa vanhasta asunnosta nykyiseen tokaisemalla:

”Se oli iha lottovoitto (H6).”

Muidenkin mielestä muutto aikaisemmasta asunnosta nykyiseen oli hyvä asia. Kaikki kertoivat viihtyvänsä hyvin nykyisissä asunnoissaan ja kokevansa olonsa turvalliseksi. Monet haastateltavista mainitsi asunnon olevan sopivankokoinen sekä sisutukseltaan viihtyisä. Haastatteluista ilmeni, että suurimmalla osalla haastateltavilla oli motivaatiota panostaa asumiseen ja viihtyvyyteen. Neljä haastateltavista painotti asuntojen olevan omantyyliisiä. He kertoivat hankkineensa asuntoihin paljon mieleisiä huonekaluja ja koristeita. Eräs heistä totesi asunnon ja sen sisustuksen olevan niin mieleisiä, että sitä on mukava pitää siistinäkin.

Kaksi haastateltavista suunnitteli haastatteluhetkellä muuttavansa toiseen asuntoon. Asuntojen vaihdon syinä oli muuttunut elämäntilanne ja asumisyksiköstä siirtyminen itsenäiseen asumiseen. Toinen heistä kertoi jäävänsä kaipaamaan asuntoaan todella paljon. Kumpikin totesi, että erityisesti asuinympäristöä tulee ikävä. Heidän lisäksi neljä haastateltavaa koki nykyisen asuntonsa asuinalueen ja -ympäristön hyväksi. He kertoivat asuvansa tällä hetkellä juuri sellaisella asuinalueella kuin tahtoivat. He pitivät asuinpaikastaan erityisen paljon keskeisen sijainnin vuoksi. Asuinalueilla on lyhyt matka esimerkiksi ruokakauppaan ja muiden palveluiden pariin. Pari haastateltavista

myös mainitsi, että välimatka perheeseen ja ystäviin lyheni uuden asunnon myötä. Yksi haastateltavista kertoi olevansa tyytyväinen asunnon syrjäiseen sijaintiin sen rauhallisuuden vuoksi. Hän mainitsi rauhallisuuden lisäksi asuinympäristön etuna olevan kauniit maisemat.

Noin puolet haastateltavista kertoi, että nykyisessä asuinympäristössä ei ole minkäänlaisia häiriöitä. Pari haastateltavaa mainitsi asuinalueella olevan pieniä häiriötekijöitä, jotka eivät haitanneet merkittävästi. Tällaisiksi häiriötekijöiksi mainittiin asuintalossa herkästi kuuluvat naapurin ja rappukäytävän äänet sekä pitkäkestoinen julkisivuremontti. Lähes kaikki haastateltavat kertoivat nykyisen asuinalueen tuntuvan turvalliselta. Haastateltavista kaksi kuvaili asuinalueella tai naapurissa asuvan hieman arveluttavia ihmisiä. Toinen heistä koki turvattomuutta asian vuoksi, eikä kokenut asuin- aluetta hyväksi.

9.2 Asunnottomuuden keston lyheneminen

Haastateltavat kertoivat projektityöntekijöiden edesauttaneet asunnon saamista monin tavoin. He kokivat asunnon etsinnän helpottuneen projektityöntekijän tarjoamien palveluiden ansiosta. Eräs haastateltavista kuvaili tätä seuraavasti:

*”...ni silloin oikeestaan se tuntu ihan ylivoimaiselta lähtee ettimää... Ja se et siihen tuli projektityöntekijä X niin oli hyvin helpottavaa sitten.
(H4.)”*

Haastateltavien kertoman perusteella monet pystyivät samaistumaan edellä olevaan siteerauksen. Tämä ilmeni jopa viiden haastateltavan puheissa. Yleisin syy asunnottomuuden pitkittymisen taustalla oli keinottomuus. Haastateltavien mukaan vaikeasta asumistilanteesta oli hankala päästä pois omin neuvoin. Kaikilta haastateltavilta tiedusteltiin, että mitä heidän asumistilanteelle olisi todennäköisesti tapahtunut jos eivät olisi olleet Etsivä-projektin asiakkaina. Vastauksista tuli ilmi, että Etsivä-projektin asiakkuus on nopeuttanut asuntojen etsintää ja löytämistä. Kukaan haastateltavista ei arvellut joutuvansa taivasalle. Haastateltavista kolme kertoi, että tavalla tai toisella olisi todennäköisesti muuttanut pois edellisestä asunnostaan. He arvelivat, että uuden asunnon hankkiminen olisi kestänyt pidempään ilman projektin apua. Asunnon etsiminen olisi tuntunut yksin vaikealta. Eräs haastateltava kertoi, että olisi todennäköisesti saanut toisen asunnon Etsivä-projektin löytämän asunnon sijaan. Yksi haastatel-

tavista totesi, että olisi todennäköisesti joutunut muuttamaan väliaikaisesti vanhempien tai kavereiden luokse. Kaksi arveli, että ilman projektin apua he asuisivat edelleen entisessä asunnossaan. Yksi haastateltavista totesi, että häätökierre olisi todennäköisesti jatkunut ilman Etsivä-projektin väliintuloa. Hän kertoi, että ilman projektia olisi ollut asunnoton jälleen parin kuukauden kuluttua. Yksi haastateltavista ei osannut vastata tähän kysymykseen.

Kaksi haastateltavista kertoi tarvinneensa hyvin kiireellistä apua asunnottomuuteensa. Syitä kiireeseen oli vuokrasopimuksen irtisanominen ja asuntohäätö. Toinen haastateltavista sai nopeaa apua tilanteeseensa projektityöntekijän järjestäessä muuton Haminan Sininauha ry:n asumisyksikköön. Muutto tapahtui jo kahden viikon sisään projektin asiakkuuden alkamisesta. Toinenkin kiireellistä apua tarvitseva löysi melko pian uuden asunnon projektityöntekijän kanssa. Hän arveli, ettei olisi löytänyt uutta asuntoa niin nopeasti ilman projektin palveluita.

Viisi haastateltavista uskoi, ettei olisi onnistunut saamaan nykyistä asuntoaan jos projektityöntekijä ei olisi ollut mukana asunnon etsinnässä. Eräs haastateltavista totesi, että tuskin olisi saanut nykyistä asuntoaan jos projektityöntekijä ei olisi ollut tukena asuntonäytössä. Yksi kertoi, että projektityöntekijän tekemän työn ansiosta hänen pitkään jonossa ollut asuntohakemus huomioitiin asuinkaupungin vuokra-asuntojen jonoista. Eräs kertoi asumisyksikköön muuton mahdollistuneen ainoastaan projektin kautta. Kaksi haastateltavista kertoi, että projektityöntekijän ansiosta nykyinen vuokranantaja piti asuntoa tyhjillään usean kuukauden ajan. He totesivat, että ilman projektityöntekijän neuvotteluja heillä ei olisi ollut mahdollisuutta saada asuntoa.

Haastatteluista tuli ilmi, että Etsivä-projektin palvelut ovat edesauttaneet maksuhäiriöisten haastateltavien asuntojen löytämistä. Haastateltavista kolme kertoi luottotietojensa olevan epäkunnossa. Paria heistä arvelutti maksuhäiriömerkintöjen merkitys yksityisten vuokra-asuntojen saamiseen ennen projektin asiakkuutta. Heidän puheistaan tuli esiin se, että luottotietojen menetys vaikeuttaa asunnon saamista. Toinen heistä kuvaili asiaa seuraavasti:

”Ja se on vähä hankalaa asunnon etsinnässä ku on noi luottotiedot menny ja sitte ku ne (vuokranantajat) yleensä kysyy niitä ni se kaatuu sit siihen (H3).”

Nämä haastateltavat eivät edellä mainitun seikan vuoksi olleet ajatelleet etsivänsä asuntoa yksityisiltä vuokranantajilta ennen projektia. He totesivat, että Etsiväprojektin antaman tuen kautta maksuhäiriömerkintä ei tuntunut niin suurelta kompastuskiveltä uuden asunnon etsinnässä. Projektin tarjoama tuki rohkaisi asuntojen etsintään myös yksityisten vuokra-asuntojen puolelta. Asuntojen aktiivinen etsintä lyhensi heistä toisen asunnottomuutta, sillä haastateltava onnistui saamaan asunnon yksityiseltä vuokranantajalta lähes omatoimisesti.

9.3 Elämän- ja arjenhallinnan lisääntyminen

Haastateltavien elämän- ja arjenhallinnan lisääntyminen projektin aikana tuli ilmi keskusteltaessa elämän- ja arjenhallinnan teemoista ja asumisesta yleisesti. Haastateltavat kokivat hallitsevansa omia tekemisiään ennen projektin asiakkuutta. Neljän haastateltavan mukaan omien tekemisten ohjaaminen kuitenkin helpottui asiakkuuden aikana ja jälkeen. Eräs haastateltavista koki merkittävänä oman tekemisensä hallintana nykyisen asunnon siistinä pitämisen. Tähän vaikutti viihtyisä asunto, jonka saamisessa projektityöntekijällä oli haastateltavan mukaan iso työ. Entisessä asunnossa oli niin paljon tavaraa, että sitä ei kuulemma tehnyt mieli siivota. Yksi haastateltava kertoi aloittaneensa työtoiminnan projektin asiakkuuden aikana, mikä on vähentänyt päihteiden käyttöä ja tasoittanut elämää. Kaksi haastateltavista kertoi omien tekemisten ohjaamisen helpottuneen, sillä nykyinen projektin kautta löytynyt asunto vastasi haastateltavien fyysisen toimintakyvyn rajoitteisiin edellistä asuntoa paremmin. Kaksi haastateltavaa totesi omien tekemisten ohjaamisen tunteen säilyneen samanlaisena ennen ja jälkeen projektin. He kokivat omien tekemisten ohjaamisen olevan pääasiassa hyvää.

Osa haastateltavista kuvaili elämän hallinnan tunteen parantuneen projektin asiakkuuden aikana. Kokemus elämänhallinnan tunteen lisääntymisestä ilmeni selkeästi viiden haastateltavan puheissa. Kaksi heistä kuvaili elämän hallinnan tunteen lisääntyneen, koska he pystyivät huolehtimaan asunnostaan helpommin. Toiset kolme kuvaili elämänhallinnan tunteen lisääntymisen ilmenevän paniikkihäiriön oireiden ja alkoholin käytön vähenemisen, päihderiippuvuudesta kuntoutumisen edistymisen sekä psyykkisen jaksamisen lisääntymisen vuoksi. He kuvailivat elämän hallinnan tunteen vahvistumisen liittyneen vahvasti uuteen asuntoon ja asuinympäristöön. Projektin palveluiden vaikutuksista hallinnan tunnetta lisäsi fyysiselle ja psyykkiselle toimintakyvylle sopivampi asunto, kuntouttavan työtoiminnan aloittaminen sekä psyykkinen ja fyysi-

nen tuki. Psykkiseksi tueksi haastateltavat kokivat kannustuksen ja rohkaisun. Fyysisellä tuella tarkoitettiin projektityöntekijän fyysistä läsnäoloa esimerkiksi haastateltavan tehdessä puhelinsoittoja. Muut haastateltavat kertoivat elämänhallinnan tunteen säilyneen samana ennen ja jälkeen projektin. He kokivat hallitsevansa elämäänsä hyvin.

Haastateltavat kokivat, että tunne arjen ja siihen liittyvien velvollisuuksien hallinnasta parantui projektin asiakkuudesta. Tähän vaikutti uusi asunto, asuinympäristö ja Etsivä-projektin tarjoama tuki. He kertoivat selviytyvänsä arkisista velvollisuuksista helpommin kuin aikaisemmin. He totesivat arkiaskareiden, kuten laskujen maksun ja kaupassakäynnin, hoituvan. Suurin osa totesi, ettei tarvitse apua arjen asioiden hoitamisessa. Haastateltavista kaksi kertoi tarvitsevansa ja saavansa apua asunnon puhtaanapitoon. Haastateltavat kokivat arjessa selviytymisen hyväksi projektin jälkeen. Monet haastateltavista pystyi samaistumaan erään haastateltavan kokemukseen:

”Kyl tääl uudes kämpäs tulee mones suhteessa paremmin toimee (H2).”

Edellisessä asunnossa viisi haastateltavaa ei kokenut hallitsevansa arkeaan täysin. He totesivat, että arjessa selviytyminen oli vaikeampaa ennen projektin asiakkuutta. He kokivat arjessa selviytymisen parantuneen projektin palveluiden vuoksi. Kaksi kertoi arjessa toimimisen helpottuneen, kun fyysinen toimintakyky ei rajoittanut asioiden hoitamista niin paljoa kuin edellisessä asunnossa. He kuvailivat esimerkiksi kaupassakäynnin helpottuneen kaupan ollessa lähempänä kuin ennen. Yksi haastateltavista kertoi arjessa selviytymistä keventäneen paniikkihäiriön lieventyminen, mikä teki esimerkiksi virastoissa vierailusta helpompaa. Projektityöntekijän fyysisellä tuella oli suuri vaikutus oireiden lieventymiseen. Arjenhallintaa lisäsi myös motivaatio tehdä arjen askareita nykyisessä kodissa enemmän kuin vanhempien luona asuessa. Myös toinenkin haastateltava kertoi, että arjenaskareiden hoitaminen helpottui asiakkuuden aikana. Hän mainitsi uuden asunnon puhtaanapidon hoituvan helpommin kuin edellisen asunnon. Yksi haastateltavista koki arjessa selviytymisen helpommaksi tasaisemmaksi muuttuneen elämäntilanteen vuoksi. Kaksi kertoi arjessa selviytymisen säilyneen samanlaisena ennen ja jälkeen projektin. Toinen mainitsi, että arjen askareiden hoitaminen vaikeutui yksin muuttaessa, sillä kaikki vastuu siirtyi itselle.

Suurin osa haastateltavista koki, että projektin asiakkuus ei vaikuttanut kykyyn kohdata vastoinkäymisiä. Yksi haastateltavista kertoi vastoinkäymisten kohtaamisen olevan helpompaa, kun oma psyykkinen ja fyysinen jaksaminen on parempaa. Jaksamisen lisääntymiseen hän koki projektin palveluista vaikuttaneen asiakkaan edun ajaminen uuden asunnon saamisessa. Muut kokivat vastoinkäymisten kohtaamisen pysyneen ennallaan. He kertoivat pystyneensä ja nykyään pystyvänsä kohtaamaan vastoinkäymisiä hyvin tai melko hyvin.

9.4 Koetun elämänlaadun parantuminen

Koetun elämänlaadun parantuminen nousi esiin keskusteltaessa haastateltavien koetusta hyvinvoinnista. Haastateltavista kuuden puheista ilmeni elämänlaadun parantuminen projektin asiakkuuden aikana ja jälkeen. He kuvailivat elämän mielekkyyden lisääntyneen uuden asunnon myötä. Yksi haastateltavista kertoi elämän mielekkyyden säilyneen ennen ja jälkeen projektin samanlaisena. Haastateltavat, joiden koettu elämänlaatu parantui, totesivat projektin asiakkuudella olleen suuri vaikutus asunnon saamiseen. Tämä selvisi kysyttäessä asiaa suoraan. Monet haastateltavat kertoivat erään haastateltavan tavoin pitävänsä asunnostaan paljon:

”Joo, tykkään iha hirveesti täst asunnost (H7).”

Haastateltavista viisi kertoi elämänlaadun parantuneen myös uuden asuinympäristön myötä. He kokivat projektin palveluilla olleen osuutta mieleiselle asuinalueelle pääsemiseen. Uusi asuinympäristö koettiin paremmaksi, koska se teki elämästä helpompaa ja mieluisampaa. Kolme kertoi pitävänsä siitä, että palvelut sijaitsivat lähempänä kuin aikaisemmin. Kaksi heistä perusteli asiaa sillä, että he pystyivät liikkumaan ja hoitamaan asioitaan itsenäisesti paremmin kuin aikaisemmin. Yksi haastateltavista koki uuden asuinympäristön syrjäisemmän sijainnin paremmaksi kuin aikaisemman vilkkaamman asuinympäristön. Hän totesi paikan rauhallisuuden kohentaneen mielialaa.

Haastateltavien elämänlaatua lisäsi myös lyhyempi välimatka läheisiin. Kaksi kertoi perheen ja ystävien asuvan lähempänä uutta asuntoa, mikä tekee elämästä mielekkäämpää. Toinen heistä kertoi elämän mielekkyyttä lisänneen myös oikeus tavata tyttärtään. Aikaisemmassa asunnossaan hän ei voinut tavata tyttärtään asuinalueen turvatomuuden vuoksi. Yksi haastateltavista kertoi uuden asuntonsa sijaitsevan kauempana

palveluista ja ystävistä kuin edellinen asunto. Hän koki tämän vaikuttavan elämänlaatua heikentävästi.

Osa haastateltavista koki sosiaalisten suhteiden parantuneen uuden asunnon myötä. Sosiaalisten suhteiden kerrottiin parantuneen perheenjäseniin ja entiseen puolisoon. Kaksi haastateltavista kertoi sosiaalisten suhteiden säilyneen samanlaisina kuin aikaisemmin. Yksi haastateltavista kertoi muuton vähentäneen sosiaalisia suhteita, sillä asumisyksikön sääntöjen vuoksi hänellä ei ollut oikeutta tavata ystäviään niin paljoa kuin aikaisemmin. Kaksi haastateltavista mainitsi uuden asunnon myötä löytäneen entisen harrastuksensakin, mikä lisäsi elämän mielekkyyttä.

Etsivä-projekti vaikutti haastateltavien elämän mielekkyyteen asuntoa etsiessään. Lähes kaikki haastateltavat kokivat olonsa helpottuneiksi saadessaan apua uuden asunnon etsinnässä. Asunnon etsiminen yhdessä teki haastavasta tilanteesta mielekkäämmän. Mielekkyyteen vaikutti projektin tarjoamat yksilölliset palvelut. Haastateltavat kokivat palveluiden vastanneen heidän tarpeitaan ja auttaneen heitä.

9.5 Taloudellisen tilanteen parantuminen

Haastatteluissa keskusteltiin haastateltavien taloudellisesta tilanteesta elintaso-teemaa käsiteltäessä. He kuvailivat taloudellista tilannettaan ennen projektia sekä projektin asiakkuuden aikana ja jälkeen. Kysyttäessä he pohtivat, kuinka Etsivä-projekti on vaikuttanut taloudelliseen tilanteeseen. Monet totesivat taloudellisen tilanteen parantuneen. Tähän vaikutti Etsivä-projektin avulla hankittu asunto, tuki erilaisten lomakkeiden täytössä sekä ohjaus kuntouttavaan työtoimintaan.

Haastateltavat kertoivat taloudellisten tilanteiden olleen tiukkoja entisessä asunnossa asuessa. Rahatilanteita kuvailtiin huonoiksi. Haastateltavien kuukausitulot koostuivat sosiaalietuuksista ja sairauseläkkeistä. Yksi haastateltavista kertoi saaneensa rahallista korvausta kuntouttavasta työtoiminnasta. Kaikilla oli kuitenkin riittävästi varaa välttämättömien asioiden, kuten ruoan ja vuokran, kustantamiseksi. Rahojen kerrottiin riittäneen vain edellä mainittujen kaltaisiin välttämättömiin menoihin, jolloin ylimääräistä ei jäänyt säästöön kenellekään. Yksi haastateltavista asui vanhempien luona ennen Etsivä-projektia. Vaikka hänellä ei ollut varsinaisia menoja, hänkin koki oman taloudellisen tilanteen olleen huono.

Haastatteluista ilmeni, että viiden haastateltavan taloudellinen tilanne parani selkeästi Etsivä-projektin palveluiden vaikutuksista. Projektin palveluista taloudellista tilannetta edisti sopivan ja taloudellisesti kannattavamman asunnon löytäminen, oikeanlaisten etuuksien hankkiminen sekä kuntouttavaan työtoimintaan ohjaaminen. He kertoivat uudessa asunnossa taloudellisen tilanteen kohentuneen jonkin verran tai merkittävästi, ja rahojen riittävän paremmin välttämättömien kustannusten hoitoon. Neljä mainitsi rahaa jäävän säästöön. He kuitenkin totesivat, että taloudellisen tilanteen parantumisesta huolimatta rahatilanne ei ole parhain mahdollinen. Yksi haastateltavista tiivistä haastateltavien kertoman toteamalla:

”Onhan se (taloudellinen tilanne) vähä muuttunu paremmaks, mut on siinä paljon parantamisen varaa (H3).”

Yksi haastateltavista kertoi taloudellisen tilanteen parantuneen päihteiden käytön lopettamisen vuoksi. Eräs haastateltavista kertoi kuntouttavan työtoiminnan aloittamisen vaikuttaneen taloudelliseen tilanteeseen positiivisesti. Kaksi haastateltavista kertoi pärjäävänsä taloudellisesti paremmin uudessa asunnossaan, vaikka heidän oikeus sosiaalietuuksiin loppui uuden asunnon myötä. He kertoivat nykyisen asunnon pienten sähkö- ja vesikustannusten sekä taksikortin käytön helpottavan taloudellista tilannetta ja säästävän rahaa. Yksi haastateltavista kertoi omaan vuokra-asuntoon muuttaessa hänelle oikeutettujen sosiaalietuuksien vuoksi rahaa jäävän enemmän säästöön kuin aikaisemmin. Kahden haastateltavan mielestä taloudellinen tilanne säilyi samanlaisena ennen ja jälkeen projektin. He totesivat sairauseläkkeen ja etuuksien säilyneen ennallaan, eikä asumisen kustannuksiin tullut merkittäviä muutoksia.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa esitellään teemoittain tutkimusaineistosta esiin nousseet johtopäätökset. Johtopäätöksissä peilataan saatuja tutkimustuloksia. Johtopäätöksistä käy ilmi vastaus siihen, onko hyvinvointi lisääntynyt Etsivä-projektin palveluiden vaikutuksesta haastateltavien kokemusten mukaan. Vastaus tutkimuskysymykseen on sisällytetty eriteltyihin teemoihin.

10.1 Asumisolosuhteiden parantuminen

Aineistosta oli helppo havaita, että asiakkaiden asumisolosuhteet paranivat Etsivä-projektin palveluiden avulla. Tämä teema oli haastateltavien kokemuksia yhdistävin, sillä kaikilla haastateltavista oli omakohtaisia ja painavia syitä uuden asunnon tarpeeseen. Asumisolosuhteiden parantuminen asiakkuuden aikana tuli kaikkien puheissa selkeästi. Kaikki haastateltavat olivat tyytyväisiä tai melko tyytyväisiä nykyiseen asuntoonsa. Viihtyisä asunto lisäsi koettua hyvinvointia elämän- ja arjenhallinnan sekä elämän mielekkyyden lisääntymisellä. Haastateltavat kokivat Etsivä-projektin palveluiden vaikuttaneen asumisolosuhteiden paranemiseen. Monet haastateltavista uskoi vahvasti, ettei olisi onnistunut löytämään niin mieluista asuntoa ilman projektin palveluja. Keskusteluissa tuli ilmi, että projektityöntekijät ovat etsineet asuntoa asiakkaan ehdoilla huomioiden heidän mielipiteensä. Asiakkaan näkemykset huomioiden uusi asunto oli erityisen mielekäs.

Asumisen mielekkyyteen vaikutti asunnon lisäksi myös asuinympäristö. Haastateltavilla oli toiveita uuden asuinalueen sijainnista ja suurin osa heistä onnistui saamaan asunnon toivomiltaan asuinalueiltaan. He olivat erityisen tyytyväisiä asuinympäristöönsä. Haastateltavat, jotka eivät päässeet asumaan toivomilleen asuinalueille, kokivat asuinalueensa melko hyväksi ja olonsa turvalliseksi. Asuinympäristön viihtyvyyteen vaikutti sijainti, turvallisuus sekä välimatka palveluihin ja läheisiin. Tutkimusaineistoa tarkasteltaessa selveni, että haastateltavat kokivat Etsivä-projektin palveluiden vaikuttaneen sopivaan asuinympäristöön pääsemiseen. Projektin tarjoamista palveluista tätä edesauttoi asiakkaan edun ajaminen vuokranantajien ja projektityöntekijän välisissä neuvotteluissa. Haastateltavat kokivat, että ilman asiakkaan edun ajamista he eivät välttämättä asuisi haluamallaan asuinpaikalla.

10.2 Asunnottomuuden keston lyheneminen

Tutkimusaineistosta nousi selkeästi esiin haastateltavien kokevan Etsivä-projektin asiakkuuden lyhentäneen heidän asunnottomuuttaan. Asunnottomuusjakson päättymisen uuden asunnon löytymiseen lisäsi haastateltavien koettua hyvinvointia. Asunnottomuuden päättymisen paransi haastateltavien elämänlaatua ja toimintakykyä yksilöllisesti. Hyvinvointia lisääviksi asioiksi koettiin elämän mielekkyyden lisääntyminen, elämäntilanteen tasoittuminen ja asumisen helpottuminen.

Lähes kaikki haastateltavat olivat varmoja, että asunnottomuus olisi jatkunut pidempään ilman projektin väliintuloa. Erityisesti maksuhäiriömerkintöjen vuoksi asunnottomuuden epäiltiin jatkuneen pidempään. Projektin palveluista asunnottomuuden kes-
ton lyhentymiseen vaikutti neuvonta ja ohjaus asunnon etsintään sekä asumiseen liit-
tyvissä asioissa. Myös kokonaisvaltaisen tuen, yhteistyön ja asiakkaan edun ajamisen
katsottiin edesauttaneen uuden asunnon löytämistä. Edellä mainitut palvelut tukivat
haastateltavien asunnon etsintää vähentämällä epä tietoisuutta sekä tarjoamalla kannus-
tusta, tukea ja turvaa.

10.3 Elämän- ja arjenhallinnan lisääntyminen

Tutkimusaineiston mukaan osa haastateltavista koki omien tekemisten ohjaamisen
helpottuneen Etsivä-projektin palveluiden vaikutuksista. Tunne omien tekemisten oh-
jaamisesta lisäsi haastateltavien hyvinvointia vahvistamalla elämänhallinnan tunnetta.
Kaikki kokivat pystyvänsä ohjaamaan omaa toimintaansa pääasiassa hyvin. Omien te-
kemisten ohjaamista helpotti uuden asunnon viihtyisyys ja sopivuus sekä projektin
kautta aloitettu kuntouttava työtoiminta. Etsivä-projektin tarjoamien palveluiden koet-
tiin helpottaneen asunnon saamista ja kuntouttavan työtoiminnan aloittamista.

Oman toiminnan ohjaamisen lisäksi projektin palveluilla oli vaikutusta haastateltavien
elämänhallinnan tunteen parantumiseen. Lähes kaikki haastateltavat kokivat elämän-
hallintansa parantuneen projektin palveluiden vaikutuksesta. Elämänhallinnan tunteen
kerrottiin vahvistuneen paniikkihäiriön oireiden ja alkoholinkäytön vähenemisen, sekä
psykykkisen ja fyysisen jaksamisen lisääntymisen takia. Etsivä-projektin palveluista
elämänhallintaa lisäsi apu ja tuki yksilöllisesti sopivan asunnon etsimisessä. Myös
kuntouttavaan työtoimintaan ohjaus sekä projektin tarjoama fyysinen ja psyykinen
tuki koettiin lisäävän elämänhallinnan tunnetta.

Aineiston mukaan haastateltavien tunne arjen ja siihen liittyvien velvollisuuksien hal-
linnasta parani Etsivä-projektin palveluiden myötä. Haastateltavat kertoivat pystyvänsä
hoitamaan arjen askareet ja velvollisuudet projektin jälkeen paremmin kuin aikai-
semmin. He kokivat arjenhallintansa olevan hyvää ja pystyvänsä hoitamaan siihen liit-
tyvät asiat. Vain kaksi kertoi tarvitsevansa tukea kodin siisteyden ylläpidossa fyysis-
ten rajoitteiden vuoksi.

Osa haastateltavista kertoi, että ennen muuttoa ja Etsivä-projektin asiakkuutta arjenhallinta oli haastavaa. Arjenhallintaa rajoitti rajoittunut toimintakyky epäsopivassa asuinympäristössä, asunnon epäviihtyisyys, motivaation puute, paniikkihäiriö sekä epävaka elämäntilanne. Haastateltavat kokivat, että Etsivä-projekti on palveluiden avulla vaikuttanut edellä mainittuihin ongelmiin ja näin lisännyt arjenhallinnan tunnetta yksilöllisesti. Haastateltavien hallinnan tunteeseen vaikutti hyvinvointia lisäävästi projektin palveluiden avulla löydetty sopiva asunto ja asuinympäristö, sekä projektin tarjoama tuki ja neuvonta.

10.4 Koetun elämänlaadun parantuminen

Tutkimusaineistosta nousi vahvasti esiin, että Etsivä-projektin palvelut vaikuttivat haastateltavien hyvinvointiin lisäämällä kokemusta elämänlaadun parantumisesta. Lähes kaikki haastateltavat oli sitä mieltä, että projektin palveluilla oli tähän vaikutusta. He kokivat elämänlaadun parantuneen asiakkuuden aikana ja jälkeen. Elämän mielekkyyttä lisäsi erityisesti viihtyisä asunto. Asunnon viihtyvyyden lisäksi elämänlaadun kokemuksen parantumiseen vaikutti asuinalueen viihtyvyys. Asuinalueen viihtyvyyteen vaikutti haastateltavien mielestä palveluiden ja läheisten välitön läheisyys sekä syrjäisä rauhallinen ympäristö. Myös sosiaalisten suhteiden parantuminen uuden asunnon myötä vaikutti elämänlaadun kokemuksen parantumiseen. Haastateltavat kokivat, että projektin palveluilla oli positiivinen vaikutus yksilöllisesti sopivan asunnon saamiseen toivotulta asuinalueelta. Palveluista asiakkaan yksilöllisten tarpeiden huomiointi, edun ajaminen, neuvonanto, tuki ja apu koettiin vaikuttaneen elämän mielekkyyttä lisäävästi.

Aineistosta ilmeni, että haastateltavien kokemukset elämänlaadusta parantuivat asiakasprosessin aikanakin selkeästi. Haastateltavat kokivat projektityöntekijöiden tarjoaman tuen helpottavaksi sekä palvelut yksilöllisiksi. Haastateltavien palvelutarpeita vastaava apu teki asunnon etsinnästä helpompaa ja mielekkäämpää.

10.5 Taloudellisen tilanteen parantuminen

Aineiston mukaan haastateltavat kokivat Etsivä-projektin palveluilla olleen vaikutusta taloudellisen tilanteen parantumiseen. Huonoksi koetut taloudelliset tilanteet koettiin muuttuneen paremmiksi – joskaan ei todella hyväksi. Haastateltavien kertoman mukaan taloudellinen tilanne ei ole parantumisesta huolimatta kovinkaan hyvä. Kaikki

totesivat kuitenkin pystyvänsä maksamaan elämisen kannalta tärkeät kustannukset kuten ruoan ja asumisen. Osalle haastateltavista jäi varoja vähän säästöönkin ensisijais-
ten kustannusten hoitamisen jälkeen.

Projektin palveluista haastateltavien taloudellista tilannetta edisti palveluiden avulla etsitty ja saatu asunto, tuki ja konkreettinen apu erilaisten etuuksien haussa sekä kuntouttavaan työtoimintaan ohjaus. Palvelut vaikuttivat haastateltavien uuden asunnon asuinkustannuksien pienentymiseen, kuukausittaisten varojen suurentumiseen ja oikeutettujen etuuksien hankintaan parantaen taloudellista tilannetta. Taloudellisen tilanteen parantumisen koettiin lisäävän erityisesti elämän mielekkyyttä.

11 POHDINTA

Tästä tutkimuksesta muodostuneiden johtopäätösten mukaan Etsivä-projektin palvelut ovat vaikuttaneet asiakkaiden elämään positiivisesti. Projekti on edistänyt yksilöllisten palveluiden avulla asiakkaiden koettua hyvinvointia eri tavoin. Palvelut ovat vaikuttaneet asiakkaiden taloudelliseen tilanteeseen positiivisesti ja edistäneet elämänlaadun sekä elämän- ja arjenhallinnan kokemuksen tunteita. Asuntojen etsintä ja löytäminen ovat katkaisseet asunnottomuusjaksot lyhentäen asunnottomuuden kestoa.

Ennen kaikkea Etsivä-projektin tarjoamat palvelut ovat kuitenkin edistäneet haastateltavien koettua hyvinvointia sopivan asunnon ja asuinympäristön vuoksi. Aineistosta ilmenee, että palvelut ovat edistäneet merkittävästi asunnottomien koettua hyvinvointia asumisen järjestämisessä. Asumisolosuhteiden parantumisella on ollut suuri merkitys kaikille haastateltaville. Tämän perusteella voidaan pohtia, kuinka paljon ainoastaan asumisolosuhteet ovat edistäneet haastateltavien koettua hyvinvointia. On mahdollista, että aihetta tarkemmin tutkiessa osa Etsivä-projektin palveluiden positiivisista vaikutuksista osoittautuisi muiden asioiden, kuten uuden asunnon saamisen, seurauksiksi. Erilaisten interventioiden vaikutuksia on haasteellista erotella, sillä ihmisten elämään vaikuttaa niin monet asiat samanaikaisesti (Jussila 2013). Tämä lienee olleen haaste myös tämän tutkimuksen haastateltaville. Etsivä-projektin palveluiden vaikutusten erottelu muista ihmisten elämään vaikuttavista tekijöistä on voinut olla haastavaa. Mielestäni haastateltavat pystyivät erottelemaan Etsivä-projektin vaikutuksia melko selkeästi, mutta yksittäisten haastattelutilanteiden perusteella täysin luotettavan vaikuttamistiedon saaminen on vaikeaa. Tästä huolimatta haastatteluista sai eriteltyä

asiakslähtöistä aineistoa, jonka pohjalta johdetut johtopäätökset ovat mielestäni luotettavia huomioiden esimerkiksi tutkimuksen laajuus.

Tutkimustulosten luotettavuuden takia johtopäätöksiä voi yleistää. Uskon, että tutkimusaineiston perusteella tuotetut johtopäätökset olisivat olleet samankaltaiset suurimman osan Etsivä-projektin entisten asiakkaiden keskuudessa. Poikkeuksena olisivat projektin entiset asiakkaat, jotka eivät ole onnistuneet saamaan asuntoa projektin kautta. Tällöin tutkimustulokset olisivat väistämättä olleet poikkeavat, sillä suurin osa tämän tutkimuksen aineistosta johdetuista johtopäätöksistä liittyy tavalla tai toisella uuden asunnon löytämiseen. Projektin asiakkaista suurin osa on kuitenkin onnistunut saamaan asunnon projektin palveluiden avulla, joten tuloksia voi jossain määrin yleistää.

Väittämäni tukee Minna Viertorinteen (2011) tutkimuksen tulokset, joissa on paljon yhtäläisyyksiä tämän opinnäytetyön tutkimustulosten kanssa. ”*Onko se mitään elämää olla jatkuvasti hädettynä tai karkuteillä?*” – *Asunnottomina eläneiden asiakkaiden kokemuksia Ovessa oma nimi -hankkeen asiakastyöstä* -tutkimus on sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö Lahden ammattikorkeakoulusta. Laadullisessa tutkimuksessaan Viertorinne tarkasteli hankkeen asiakkaiden kokemuksia asiakastyöstä ja sitä, kuinka asiakkaiden elämä on muuttunut asiakasprosessiin kuuluvan tukityöskentelyn aikana (Viertorinne 2011, 1–2). Samankaltaiset tutkimustulokset tukevat tutkimukseni aineistoon pohjautuvia tuloksia, sillä Ovessa oma nimi -hankkeen palvelut olivat monilta osin samanlaiset Etsivä-projektin palveluihin verrattuna.

Ovessa oma nimi -hanke toimi vuosina 2009–2011 tarjoten Etsivä-projektin tapaan asunnottomuutta vähentäviä ja syrjäytymistä ehkäiseviä palveluita. Hankkeen toiminta pohjautui Etsivä-projektin tapaan asunto ensin -periaatteeseen. Myös kohderyhmä oli sama. Kummankin hankkeen palveluissa korostui tuki ja neuvonta. Asiakkaiden tuen tarve huomioitiin ja palvelut muotoiltiin yksilöllisten tarpeiden mukaan. Asiakkaiden kokonaisvaltainen tilanne kartoitettiin, jotta yksilöllisesti sopiva asuminen mahdollistuisi. Yhteistä oli myös työntekijöiden jalkautuminen asiakkaiden koteihin. (Vrt. Viertorinne 2011, 12–14.)

Tutkimusaineiston mukaan Ovessa oma nimi -hanke edisti haastateltavien koettua hyvinvointia monin samankaltaisesti kuin mitä Etsivä-projekti on tämän tutkimuksen mukaan asiakkaiden hyvinvointia edistänyt. Viertorinteen tutkimuksen mukaan Oves-

sa oma nimi -hankkeen asiakkaiden koettu hyvinvointi lisääntyi erityisesti asumisen järjestämisen myötä. Asuinolosuhteiden parantumisen myötä asiakkuus lisäsi haasteltavien elämän mielekkyyttä. Aineiston mukaan asiakkuus on myös edistänyt haasteltavien elämän ja arjenhallintaan. (Vrt. Viertorinne 2011, 28–30, 32–33.)

11.1 Oma ammatillinen kasvu

Tämä tutkimus on edistänyt ammatillista kasvuani paljon. Ammatillisuuteni on kehittynyt uuden oppiman myötä. Opinnäytetyötä tehdessäni opin tekemään tutkimuksen. Opin laadullisen tutkimusmenetelmän keskeisiä asioita ja sisäistin tutkimusprosessin eri vaiheet. Tietouteni karttui myös koetun hyvinvoinnin moninaisuudesta. Erityisen paljon ammatillinen tietouteni lisääntyi kuitenkin asunnottomuudesta. Teoriatietoon perehtyessäni havaitsin kuinka vakavasta ja moniulotteisesta yhteiskunnallisesta ongelmasta todella onkaan kyse. Tutustuessani lainsäädäntöön ja ihmisoikeuksien julistukseen ymmärsin, että monilla tuhansilla asunnottomilla olisi inhimillinen oikeus asuntoon. Totesin, että asunnottomuutta vähentävät ohjelmat ovat tarpeellisia ihmisten elinolosuhteiden ylläpitämiseksi ja edistämiseksi. Valitettavasti asunnottomuuden kaltaista ongelmaa on kuitenkin äärimmäisen vaikea kitkeä pois. Asunnottomuuden vastaista työtä on tehtävä paljon ja monimuotoisesti, jotta voi saada mahdollisimman paljon tuloksia.

Tutkimus edesauttoi ammatillista kasvuani myös avartamalla näkemyksiäni monista asioista. Tutkimusta tehdessä havaitsin, että nyky-yhteiskunnassa oma koti ja turvallinen asuinympäristö mielletään liian usein itsestäänselvyudeksi. Se on ollut itsestäänselvyys minullekin. Tutkimuksen ansiosta oman kodin ja asuinympäristön arvostukseni lisääntyi. Ymmärsin, että kuka tahansa voi joutua asunnottomaksi. Asunnottomuuteen perehtyessäni huomasin asunnottomien todella olevan aivan tavallisia ihmisiä erilaisten arjen ongelmien kanssa. Se ilmeni minulle sekä teoriatiedoissa että haastattelutilanteissa. Tämän asian sisäistämisen koen erityisen tärkeäksi, sillä se auttaa minua kohtaamaan ennakkoluulottomammin ihmisiä, joilla on asumiseen liittyviä ongelmia.

Opinnäytetyöprosessi on ollut ajoittain raskas. Tutkimusprosessi oli pitkä ja se vaati paljon työtä. Koen, että pitkästä prosessista on kuitenkin ollut hyötyä; vaikka se on ollut työläs, onnistuin mielestäni tuottamaan kaiken käytetyn ajan ja työn ansiosta huolellisen sekä tarkkaan prosessoidun tutkimuksen. Tämän opinnäytetyön tekemistä helpotti yhteistyö Haminan Sininauha ry:n työntekijöiden kanssa. Koin heiltä saadun tuen

suureksi voimavaraksi. Yhteistyö tilaajatahon kanssa tuki motivaatiota tuottaa laadukas tutkimus sovitussa aikataulussa.

11.2 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa Etsivä-projektille asiakaslähtöistä palautetta tarjotuista palveluista palveluiden edelleen kehittämiseksi. Asiakkaiden kokemuksen selvittämisen näkökulma oli opinnäytetyössäni positiivinen; tutkimuksessa selvitettiin, kuinka projektin palvelut ovat vaikuttaneet hyvinvoinnin lisääntymiseen.

Projektin palveluiden kehityksen kannalta asiakaslähtöistä palautetta voisi kerätä myös toisenlaisesta viitekehiksestä. Tutkimuksen voisi tuottaa esimerkiksi kartoittaen asiakkaiden kokemuksia projektin palveluiden puutteista ja siitä, kuinka niitä voisi kehittää paremmiksi. Tästä näkökulmasta toteutettu tutkimus olisi mahdollista toteuttaa teemahaastattelujen avulla. Haastattelujen avulla voisi selvittää, minkälaista palvelua haastateltavat olisivat tarvinneet lisää tai enemmän edistämään koettua hyvinvointiaan. Haastateltavat voisi tuoda esiin asiakaslähtöisiä kehitysehdotuksia. Aineiston kartoittaminen todennäköisesti vaatisi useamman haastattelukerran kunkin haastateltavan kanssa, jotta siitä ilmenisi tutkimusongelman kannalta tarvittava tieto riittävän kattavasti ja kriittisesti.

LÄHTEET

Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. 1. painoksen muuttamaton lisäpainos. Porvoo: WSOY.

Arjen hallinnan vaikeudet. Psykologipalvelu Pyyke:n Internet-sivut. Saatavissa: <http://www.psyyyke.fi/Homepage.php?&catid=205> [viitattu: 20.3.2013].

Asumisen ja palveluiden eriyttäminen. Asuntoensin.fi-Internet-sivut. Saatavissa: http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunto_ensin_-_periaate/ae_keskeiset_periaatteet/asumisen_ja_palveluiden_eriyttaminen/ [viitattu: 21.2.2013].

Asumisen turvaaminen. 2012. Sosiaali- ja terveysministeriön Internet-sivut. Saatavissa: http://www.stm.fi/hyvinvointi/osallisuuden_edistaminen/asumisen_turvaaminen [viitattu: 28.2.2013].

Asunnottomat 15.11.2012. 2013. Päivitetty 19.2.2013. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen ARA:n Internet-sivut. Saatavissa: http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/ARAn_selvitykset [viitattu: 11.3.2013].

Asunnottomien määrä kasvaa yhä. 2013. Uutiset 11.2.2013. Yle Uutisten Internet-sivut. Saatavissa: http://yle.fi/uutiset/asunnottomien_maara_kasvaa_yha/6490069 [viitattu: 1.5.2013].

Asunnottomuus ilmiönä. Asuntoensin.fi-Internet-sivut. Saatavissa: http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunnottomuus [viitattu: 21.1.2013].

Asunto ensin -periaate. Asuntoensin.fi-Internet-sivut. Saatavissa: http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunto_ensin_-_periaate [viitattu: 21.2.2012].

Asuntomarkkinaselvitys 15.11.2012. 2013. Päivitetty 19.2.2013. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen ARA:n Internet-sivut. Saatavissa: http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/ARAn_selvitykset [viitattu: 11.3.2013].

Elämänhallinta – henkinen voimavara. 2012. Nyyti ry – opiskelijoiden tukikeskuksen Internet-sivut. Päivitetty: 25.1.2012. Saatavissa:

<https://www.nyyti.fi/tietoa/elamanhallinta/> [viitattu: 21.2.2012].

ETHOS Typology on Homelessness and Housing Exclusion. FEATSA:n Internet-sivut. Saatavissa: <http://www.feantsa.org/spip.php?article120&lang=en> [viitattu: 10.3.2013].

ETHOS – yleiseurooppalaisen asunnottomuuden muodot. Saatavissa:

http://www.asuntoensin.fi/files/2060/Ethos_FI.pdf [viitattu: 21.1.2013].

Etsivä 2011–2013. Haminan Sininauha ry:n Internet-sivut. Saatavissa:

<http://www.haminansininauha.fi/projektit.php?id=4> [viitattu 26.2.3013].

Hallitus haluaa poistaa pitkäaikaisasunnottomuuden kokonaan. Tiedote 15.12.2011.

Ympäristöministeriön Internet-sivut. Saatavissa:

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=400613&lan=fi> [viitattu: 28.2.2013].

Heino, L. 2011. Keskellä arjen kaaosta. Teoksessa: Fågel, S., Jonsson, M., Korvela, P. & Kupiainen, A. (toim.) Arki haltuun - sekvenssimenetelmä perhetyössä, s. 19–42.

Helsingin kaupunki, sosiaalivirasto. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2012–2015 toimeenpanosuunnitelma. Helsingin kaupungin Internet-sivut. Saatavissa: http://www.hel.fi/static/public/hela/Sosiaalilautakunta/Suomi/Esitys/2012/Sosv_2012-08-21_Soslk_13_El/87C92390-BC25-4C85-BF6B-205B7E499302/Liite.pdf [viitattu: 28.2.2013].

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Helsinki: Tammi.

Häädön kulku. Takuu-Säätiön Internet-sivut. Saatavissa: https://takuu--saatio-fi.directo.fi/tietoa_veloista/haato/haadon_kulku/ [viitattu: 2.6.2013].

Häätö. Takuu-Säätiön Internet-sivut. Saatavissa: http://www.takuu-saatio.fi/tietoa_veloista/haato/ [viitattu: 2.6.2013].

Joka neljäs asunnoton on alle 25-vuotias. Uutiset 14.2.2013. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen ARA:n Internet-sivut. Saatavissa: http://www.ara.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Uutiset_ja_tiedotteet/Uutiset_ja_tiedotteet_2013/Joka_neljas_asunton_on_alle_25vuotias%281299%29 [viitattu: 11.3.2013].

Jussila, J. 2013. Arviointi. Luentosarja. Kevät 2013. Kotka: Kymenlaakson ammatti-korkeakoulu.

Järvenpää, S. Sähköpostitiedoksianto. 2.4.2013. Kotka: Haminan Sininauha ry.

Järvenpää, S., Korpela, T. & Nakari, M. Projektityöntekijät ja toiminnanjohtaja. Haastattelu 23.5.2013. Hamina: Haminan Sininauha ry.

Kettunen, J. & Ihalainen, T. 2012. Turvaverkko vai trampoliini – sosiaaliturvan mahdollisuudet. 6.–7. painos. Helsinki: WSOY.

Kivelä, V. & Lempinen, J. 2010. Arki hallintaan: nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. 2. painos. Turku: KOTA – Lasten ja nuorten hyvinvointi ry.

Korpela, T. Sähköpostitiedoksianto. 27.3.2013. Hamina: Haminan Sininauha ry.

Koski, M. 2013. Asunnottomien parissa työskentelevien näkemyksiä asunnottomien auttamisongelmista. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Asuntoensin.fi-Internet-sivut. Saatavissa: http://www.asuntoensin.fi/files/2706/Gradu3_Paivi_Koski.pdf [viitattu: 1.4.2013].

Kuntoutuminen ja voimaantuminen. Asuntoensin.fi-Internet-sivut. Saatavissa: http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunto_ensin_-_periaate/ae_keskeiset_periaatteet/kuntoutuminen_ja_voimaantuminen [viitattu: 21.2.2013].

Lehtonen, L. & Salonen, J. 2008. Asunnottomuuden monet kasvot. Suomen ympäristö 3. Ympäristöministeriö, Asunto- ja rakennusosasto. Edita Prima Oy. Helsinki.

Linna, M. 2013. Sata kattoa pään päälle. Kaupunkilehti Ankkuri 23/2013, s. 12.

Luottotietojen menetys. 2012. Espoon kaupungin Internet-sivut. Päivitetty 12.1.2012. Saatavissa: http://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ ja_ terveyspalvelut/Perhe_ ja_ sosiaalipalvelut/Sosiaalityo_ ja_ toimeentulo/ Taloudellinen_tuki/Talous_ ja_ velkaneuvonta/Luottotietojen_ menetys [viitattu: 23.5.2013].

Maksuhäiriömerkintä ja sen vaikutukset. Kuluttajaliiton Internet-sivut. Saatavissa: http://www.kuluttajaliitto.fi/teemat/kuluttajan_ talous/raha- asiat_ ja_ niiden_ hoito/maksuhairiomerkinta_ ja_ sen_ vaikutukset [viitattu: 23.5.2013].

Manninen, M. & Tuori, T. 2005. A-klinikkasäätiön tuettu asuminen. Teoksessa: Hynynen, R. (toim.) Asuntoja ja tukea asunnottomille, Arviointi tuetun asumisen toimintamalleista, s. 10–26.

Narumo, R. 2006. Voiko kuntoutumista ohjata? – Ohjaava työote mielenterveystyössä. Helsinki: Mielenterveyden keskusliitto.

Nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyhanke (20122015). 2013. Nuorten asunnottomuus 2012. Selvitys 1.2.2013. Nuorisotasuntoliitto ry:n Internet-sivut. Saatavissa: <https://www.nal.fi/binary/file/-/id/15/fid/654> [viitattu: 11.3.2013].

Nuorteva, J. 2008. Asunnoton yhteiskunnan jäsenenä, Sosiaalisesti syrjäytyneen osallistumismahdollisuudet ja deliberatiivinen demokratia. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/21732/asunnoto.pdf?senuquence=2> [viitattu: 27.2.2013].

Oikeus riittävään elintasaan. Ihmisoikeudet.net-Internet-sivut. Saatavissa: <http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=oikeus-riittavaan-elintasaan> [viitattu: 7.3.2013].

Oikeus sosiaaliturvaan. Ihmisoikeudet.net-Internet-sivut. Saatavissa: <http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=oikeus-sosiaaliturvaan> [viitattu: 7.3.2013].

Paasu, J. 2005. Mielenterveyskuntoutujien tuettu asuminen ja asumista tukevat palvelut pääkaupunkiseudulla ja Lohjalla. Teoksessa: Hynynen, R. (toim.) Asuntoja ja tukea asunnottomille – Arviointi tuetun asumisen toimintamalleista, s. 27–49.

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentäminen 2012–2015. Asuntoensin.fi Internet-sivut. Saatavissa: http://www.asuntoensin.fi/files/1660/Paavo_2012-2015.pdf [viitattu: 15.9.2013].

Projektiseloste (C). 2010. Haminan Sininauha ry.

Pyyvaara, U. & Timonen, A. 2012. Katu – Asunnottomat kertovat. Helsinki: Into.

Rastas, M. 2002. Maahanmuuttajien asunnottomuus Helsingissä. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Right to the Housing in Europe – Need for a Comprehensive Strategy. 2006. Fredriksson, P. & Pätäri, J. (toim.) Ympäristöministeriön Internet-sivut. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=56458&lan=fi> [viitattu: 7.3.2013].

Ruohonen, S., Rissanen, R. & Manninen, P. 2006. Haastattelu. Virtuaaliammattikorkeakoulun Internet-sivut. Saatavissa: <http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/030906/1144934265902/1144934468296/1144934658929/1146047870666.html> [viitattu: 21.9.2013].

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_1.html [viitattu: 28.8.2013].

Sainio, P., Koskinen, S., Martelin, T., Helakorpi, S. & Vesalainen, M. Mitä on eriarvoisuus toimintakyvyssä. Saatavissa: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kaventaja-fi/eriarvoisuus/toimintakyky [viitattu: 26.2.2013].

Sekki, S. 2011. Arjen rakentaminen keskustelunaloitteiden kuvaamana. Teoksessa: Fågel, S., Jonsson, M., Korvela, P. & Kupiainen, A. (toim.) Arki haltuun - sekvenssimenetelmä perhetyössä, s. 149–167.

Similä, J. 2012. Lasten ja nuorten yhteiskunnallinen hyvinvointi alkaa arjen hallinnasta. Julkaisu 10.5.2012. Opetus- ja kulttuuriministeriön Etusivu-verkkolehden Internet-sivut. Saatavissa: <http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2012/1005/teemapalsta.html> [viitattu: 20.3.2013].

Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmä. 2012. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti. Raportti: 16.8.2012. Sosiaali- ja terveysministeriön Internet-sivut. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavissa: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5065240&name=DLFE-22206.pdf [viitattu: 1.4.2013].

Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710.

Sundman, P. Ratkaisukeskeinen työmenetelmä. SOSWEB – Sosiaalityön työmenetelmät -Internet-sivut. Saatavissa: <http://www.helsinki.fi/sosiaalityo/tietoa/sosweb/sivut/ratkaisu.htm> [viitattu: 8.10.2013].

Suomen painopisteet. Ulkoasiainministeriön Internet-sivut. Saatavissa: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=42539&contentlan=1&culture=fi-FI#TSS> [viitattu: 7.3.2013].

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpano. 2011. Raportti 6.7.2011. Ulkoasianministeriön Internet-sivut. Saatavissa: <http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?contentid=67747> [viitattu: 7.3.2013].

Tunteet eri kulttuureissa. MOTY – Monikulttuurisuus työyhteisössä -projekti. Saatavissa: <http://estudio.edupoli.fi/moty/index.asp?id=720&kat=Kulttuurienv%C3%A4linen+viestint%C3%A4&sid=&sub=&title=3265> [viitattu: 1.9.2013].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vaarama M., Moisio, P. & Karvonen, S. 2010. Johdanto. Teoksessa: Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010, s. 10–20. Saatavissa: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d> [viitattu: 21.2.2013].

Vaarama, M., Siljander, E., Luoma, M.-L. & Meriläinen, S. 2010. Suomalaisten kokema elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010, s. 126–150. Saatavissa: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d> [viitattu: 16.2.2013]. s. 126–149.

Valinnanvapauden filosofia. Asuntoensin.fi-Internet-sivut. Saatavissa: http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunto_ensin_-_periaate/ae_keskeiset_periaatteet/valinnan_vapauden_filosofia/ [viitattu: 21.2.2013].

Viertorinne, M. 2011. ”Onko se mitään elämää olla jatkuvasti hädettynä karkuteilla?” –Asunnottomina eläneiden asiakkaiden kokemuksia Ovesa oma nimi -hankkeen asiakastyöstä. Opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. 1.–3. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Väestö- ja asuntomarkkinatietoja 2011 kunnittain. 2012. Päivitetty 13.3.2012. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen ARA:n Internet-sivut. Saatavissa: http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/ARAn_selvitykset/Selvitykset_2012 [saatavissa: 13.3.2013].

Yhteiskuntaan integroituminen. Asuntoensin.fi-Internet-sivut. Saatavissa: http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunto_ensin_-_periaate/ae_keskeiset_periaatteet/yhteiskuntaan_integroituminen [viitattu: 21.2.2013].

Ympäristöministeriö. Asuminen. Ympäristöministeriön Internet-sivut. Päivitetty 25.9.2012. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=90&lan=fi> [viitattu: 28.2.2013].

1. PERUSTIEDOT

Nimi, ikä, sukupuoli, asuminen ennen Etsivä-projektin asiakkuutta, tämänhetkinen asuminen, syyt Etsivä-projektin pariin ohjautumiseen, asiakkuuden kesto (*alkamisen ja päättymisen ajankohta*), palvelut projektin asiakkuuden aikana (*palvelun sisältö*)

2. TEEMAT

Haastattelussa kartoitetaan *Etsivä-projektin palveluiden vaikutuksia* haastateltavan koetun hyvinvoinnin lisääntymiseen. Haastattelu pohjautuu seuraaviin teemoihin:

a) Elintaso (*having*)

Ennen Etsivä-projektin asiakkuutta

- taloudellinen tilanne (*tulot, etuudet*)
- asuminen
- terveys
- perustarpeiden täytyminen
- turvallisuuden tunteminen

Projektin asiakkuuden vaikutukset

- taloudellinen tilanne (*tulot, etuudet*)
- asuminen
- terveys
- perustarpeiden täytyminen
- turvallisuuden tunteminen

b) Yhteisyyssuhteet (*loving*)

Ennen Etsivä-projektin asiakkuutta

- sosiaaliset suhteet (*perhe, ystävät*)
- ryhmään kuulumisen tunne

Projektin asiakkuuden vaikutukset

- sosiaaliset suhteet (*perhe, ystävät*)
- ryhmään kuulumisen tunne

c) Itsensä toteuttaminen (*being*)

Liite 2/1

Ennen Etsivä-projektin asiakkuutta

- mahdollisuus tehdä itselle mieluisia asioita (*vapaa-aika, harrastukset*)
- hyväksyntä muilta ihmisiltä

Projektin asiakkuuden vaikutukset

- mahdollisuus tehdä itselle mieluisia asioita (*vapaa-aika, harrastukset*)
- hyväksyntä muilta ihmisiltä

d) Elämänhallinta

Ennen Etsivä-projektin asiakkuutta

- omien tekemisten ohjaaminen (*työ, toimeentulo, asuminen, perhe*)
- oman elämän hallinnan tunne
- kokemus omasta elämästä
- vastoin käymisten kohtaaminen

Projektin asiakkuuden vaikutukset

- omien tekemisten ohjaaminen (*työ, toimeentulo, asuminen, perhe*)
- oman elämän hallinnan tunne
- kokemus omasta elämästä
- vastoin käymisten kohtaaminen

e) Arjenhallinta

Ennen Etsivä-projektin asiakkuutta

- arjessa selviytyminen (*kodinhoito, rutiinit, kaupassakäynti, laskujen maksu*)
- itsenäisten päätösten tekeminen
- tunne arjen ja siihen liittyvien velvollisuuksien hallinnasta

Projektin asiakkuuden vaikutukset

- arjessa selviytyminen (*kodinhoito, rutiinit, kaupassakäynti, laskujen maksu*)
- itsenäisten päätösten tekeminen
- tunne arjen ja siihen liittyvien velvollisuuksien hallinnasta

Ennen Etsivä-projektin asiakkuutta

- fyysiset kyvyt selviytyä omassa ympäristössä (*terveydentila*)
- psyykkiset kyvyt selviytyä omassa ympäristössä (*mielenterveys, oma olotila*)
- sosiaaliset kyvyt selviytyä omassa ympäristössä (*vuorovaikutussuhteiden luominen ja ylläpitäminen, sosiaaliseen toimintaan osallistuminen*)

Projektin asiakkuuden vaikutukset

- fyysiset kyvyt selviytyä omassa ympäristössä (*terveydentila*)
- psyykkiset kyvyt selviytyä omassa ympäristössä (*mielenterveys, oma olotila*)
- sosiaaliset kyvyt selviytyä omassa ympäristössä (*vuorovaikutussuhteiden luominen ja ylläpitäminen, sosiaaliseen toimintaan osallistuminen*)